

Vad hände med ungdomslitteraturen under barnboksboomen?

En analys av utgivningen av ungdomslitteratur i Sverige 2013–2017 utifrån ett
genusteoretiskt perspektiv samt litteratursociologiskt perspektiv

LUNDS
UNIVERSITET

Lunds Universitet

Förlags- och bokmarknadskunskap

Institutionen för kulturvetenskaper

Handledare: Sara Kärrholm

Examinator: Ann Steiner

2020-06-05

Malin Olsson

Mathilda Möller Hultberg

FBMK12/FBMA04

Abstract

I den här uppsatsen kartläggs utgivningen av ungdomslitteratur i Sverige under åren 2013 till och med 2017. Detta görs genom en kategorisering av de utgivna titlarna, som är hämtade från bibliotekskatalogen ELSA, utefter *genre*, *kön på protagonist* och *kön på författare*. Även ämnesorden som tillhör titlarna är räknade. Vidare analyseras materialet utifrån genusteorier om läsning och ett litteratursociologiskt perspektiv.

Resultaten visar att majoriteten av utbudet inte är anpassat efter pojkars intressen då de föredrar specifika ämnen och litteratur skriven av och om män. Det finns alltså en majoritet av kvinnliga författare och protagonister. Samt att när titlarna ökar i antal, ökar också klyftan mellan kvinnliga och manliga författare och protagonister. Det påvisas också att inom de genrer som titlarna kategoriseras efter är det flest titlar inom genrerna fantasy och vardagsrealism under den undersökta perioden. Det framgår att en del samtida händelser och debatter förekommer i ungdomslitteraturen under de undersökta åren.

Nyckelord: Kartläggning, ungdomslitteratur, barnboksboomen, litteratursociologi, pojkar och flickors läsning, genusteori, genre, protagonist, författare, ämnesord, PISA-undersökning

Innehållsförteckning:

Innehållsförteckning:	0
1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	3
1.3 Disposition	3
2. Material och urval	4
3. Metod	5
3.1. Kritiska avvägningar	6
4.0 Teori	7
4.1 Litteratursociologi	7
4.2 Genusteori	9
4.2.1 Genus och barn- och ungdomsböcker	11
5. Tidigare forskning	14
6. Bakgrund	15
7. Analys	17
7.1 Genre och protagonist	17
7.1.1 Genre	17
7.1.2 Protagonist	20
7.1.3 Genre och protagonist	22
7.2 Ämnesord	23
7.3. Författare	28
8. Diskussion	29
8.1 Genre och protagonist	30
8.2 Ämnesord	34
8.3 Författare	37
9. Sammanfattning	40
9.1 Vidare forskning	42
Källförteckning	44
Bilagor	48

1. Inledning

”Svenska 15-åringar läser sämre år 2009 än de gjorde år 2000. Detta beror antagligen på flera olika faktorer i skola och samhälle som samverkar, så som ändrade läsvanor och förändrat läsintresse bland barn och ungdomar”.¹ Uttalandet av Ulf Fredriksson baseras på resultat från PISA-undersökningen som varje år genomförs av *Organization for Economic Cooperation and Development* (OECD). PISA är en internationell undersökning som görs genom att mäta 15-åringars kunskaper inom läsning, matematik och naturvetenskap.²

Statens medieråd presenterar i *Ungar och medier* från 2019 statistik som visar att läsning snarare minskar än ökar med åldern hos ungdomar.³ Förutom att påvisa det sjunkande läsintresset hos barn och unga blir det också tydligt i PISA att skillnaden mellan pojkar och flickor är markant i frågan om läsning. Pojkars läsförståelse har visat sig vara betydligt sämre än flickors. Faktumet att pojkar generellt läser sämre än flickor har medfört studier med fokus på pojkars läsning. Resultaten av dessa undersökningar har kopplats till genusteorier och det har bland annat konstaterats att läsning och andra stillasittande aktiviteter anses vara en flickaktivitet, medan de aktiviteter som kräver rörlighet anses pojkaktiga.⁴ Enligt tidigare forskning är en av anledningarna till att pojkar finner läsning mindre intressant att de har svårare än flickor att fastna för innehållet i böcker. Detta resulterar i att det blir svårare att också väcka ett läsintresse.⁵

Svenska barnboksinstitutet (Sbi) har sedan 1993 fört statistik kring all den barn- och ungdomslitteratur som ges ut i Sverige och publicerar den i bokprovningen. Bokprovningen berör dels antalet titlar men redogör också bland annat andelar kapitelböcker, bilderböcker, ungdomsböcker, samt reflektioner kring populära teman och trender m.m.⁶ Någon mer specifik

---

¹ Ulf Fredriksson. ”Hur 15-åringars läsning har förändrats mellan 2000 till 2009 – resultat från PISA-undersökningar” i *Läsarens marknad, marknadens läsare*. Red. Ulla Karlsson & Jenny Johannisson. Stockholm, 2012. (Hämtad 2020-04-20) s. 95.

² ”PISA: en studie om kunskaper i matematik, naturvetenskap och läsförståelse”. Skolverket.se 2020. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/internationella-jamforande-studier-pa-utbildningsområdet/pisa-internationell-studie-om-15-arangars-kunskaper-i-matematik-naturvetenskap-och-lasforstaelse> (Hämtad 2020-05-25).

³ Statens medieråd. ”Ungar och medier 2019”. 2019. <https://statensmedierad.se/download/18.126747f416d00e1ba946903a/1568041620554/Ungar%20och%20medier%202019%20tillganglighetsanpassad.pdf> (Hämtad 2020-04-20) s.7.

⁴ Ulf Fredrikson & Karin Taube. *Läsning, läsvanor och läsundersökningar*. Lund: Studentlitteratur. 2012. s. 81.

⁵ Fredrikson Taube. 2012 s.82.

⁶ Svenska barnboksinstitutet. ”Bokprovning” & ”Om bokprovning”. <https://www.barnboksinstitutet.se/bokprovning/> (Hämtad 2020-04-20).

information om ungdomsböcker och böcker för unga vuxna är dock svårt att hitta. Precis som i bokprovningen klumpas ofta barn- och ungdomslitteratur ihop. Detta gör det svårt att få en tydlig bild av det utbudet som finns på marknaden för just den utpekade gruppen som undersökningar visar läser mindre och sämre. Lena Kåreland skriver att barnlitteraturen, precis som barnet själv hamnar i skuggan av den vuxna, skymms i vuxenlitteraturens skugga och att det genom olika faktorer går att se att barnlitteraturen är en nedvärderad genre.⁷

Tack vare Sbis statistik är det enkelt att urskilja de upp- och nedgångar i utgivningen av barn- och ungdomslitteratur som med åren har skett i Sverige. Redan år 2004 användes begreppet ”barnboksboom” i DN.⁸ Åsa Warnqvist skriver att ett flertal förlagssatsningar på barnlitteratur har skett under det senaste decenniet i Sverige och hon diskuterar även de upp- och nedgående trenderna inom genren. Sett till Sbis statistik skedde det även en enorm ökning i utgivningen av barn- och ungdomslitteratur år 2014. Ökningen steg ända fram till 2017 då den totala utgivningen slog rekord i antal med 2532 titlar.⁹ Detta innebär en ökning från 2013 med 762 titlar. Huruvida detta har påverkat eller ökat variationen av innehåll i skönlitteraturen finns det mindre information om mer än generella trendspaningar.

Eftersom resultaten av läsundersökningar visar att ungdomar i Sverige, framförallt pojkar, tappat intresse för läsning intresserar vi oss för vad som faktiskt erbjuds på marknaden i dag för unga att läsa. Hur ser egentligen utbudet ut för den gruppen vars läsförmåga visats vara bristande under en längre period? I den här undersökningen kommer ungdomslitteraturen som getts ut i Sverige under 2013 fram till och med 2017 att kartläggas. Detta för att undersöka om barnboksboomen som startade 2014, har medfört en ökning i antal samt ökad variation i innehåll i specifikt utgivningen för ungdomar. Den direkta uppdelning av pojk- och flickböcker som funnits enligt litteraturhistorien finns inte längre kvar.¹⁰ Dock finns det ändå normer som påverkar vad flickor respektive pojkar föredrar, vilket leder till att de också föredrar olika typer av litteratur.¹¹ Eftersom det är en tydlig skillnad mellan pojkar och flickors läsvanor vill vi

---

⁷ Lena Kåreland. ”Barnlitteraturens utveckling i Sverige” Litteraturbanken. 2008. <https://litteraturbanken.se/red/presentationer/specialomraden/BarnlitteraturensUtvecklingISverige.pdf> (Hämtad: 2020-04-17) s.1.

⁸ Lotta Olsson. ”Debutanter bakom barnboksboom”. *Dagens nyheter*. 2004. <https://www.dn.se/kultur-noje/debutanter-bakom-barnboksboom/> (Hämtad 2020-05-15).

⁹ Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet : en dokumentation. ”Årgång 2014”*: 12 mars-28 maj 2015. 2015. Stockholm: Svenska barnboksinstitutet. s.18.
Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet : en dokumentation. ”Årgång 2017”*: 21 mars-17 maj 2018. 2018. Stockholm: Svenska barnboksinstitutet. s.20.

¹⁰ Lena Kåreland, ”Hur kär får man egentligen bli? Flickors passioner och vänskap i Katarina von Bredows ungdomsromaner” i *Flicktion. Perspektiv på flickan i fiktionen*, Malmö: Universus Academic Press, 2013, s. 238–239.

¹¹ Fredrikson Taube. 2012 s.82.

utöver kartläggningen analysera utgivningen genom ett genusperspektiv. Utöver att koppla utgivningen till de genusstrukturer som råder i samhället kommer också vi också att kartlägga sambandet mellan ungdomslitteraturen och samtida debatter och fenomen.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet är att kartlägga utbudet av skönlitteratur för ungdomar i Sverige mot bakgrund av svenska ungdomars svaga intresse för läsning. Kartläggningen kommer att utgå från dessa frågeställningar:

- Hur ser utbudet av ungdomslitteratur ut under barnboksboomen utifrån ett genusperspektiv?
- Går det att urskilja några samband mellan ungdomslitteraturen som gavs ut 2013–2017 och samtida debatter och fenomen, och i så fall vilka?

1.3 Disposition

Uppsatsen börjar med att presentera det material som undersökningen kommer att utgå från. Efter materialet kommer metodavsnittet, där presenteras vilken metod som har använts för att få fram materialet. I teoriavsnittet redogörs vilka teorier som kommer användas för att analysera materialet, i detta fall kommer litteratursociologi och genusteori att förklaras. I ”Tidigare forskning” presenteras relevanta undersökningar som har skrivits om eller berört uppsatsens ämne tidigare. Efter det följer en bakgrundsbeskrivning om ungdomslitteraturen samt pojkar och flickors läsning.

Därefter kommer analysdelen som presenterar det resultat som undersökningen kommit fram till. Analysen är indelad i tre olika delar, i den första delen presenteras genre och protagonist både var för sig och tillsammans. Den andra delen presenterar det resultat som nåtts om ämnesord och den tredje författare. I nästa del av uppsatsen, som är diskussionen, diskuteras det som presenterats i analysen med kopplingar till teorierna. De utgår från samma indelning som analysen, alltså genre och protagonist, ämnesord och författare. Avslutningsvis sammanfattas de resultat och diskussioner som tagits upp i uppsatsen och slutligen ett avsnitt där vidare forskning diskuteras.

2. Material och urval

Denna uppsats kommer att kartlägga utgivningen av ungdomslitteratur i Sverige under åren 2013–2017. Det primära materialet i denna studie kommer att utgå från de 1372 titlar som Sbi definierar som ungdomsböcker, som kom ut under 2013–2017. Från dessa titlar kommer information att hämtas via paratexter, som vilken författare som skrivit titeln, vilket kön det är på protagonisten, vilken genre som titeln tillhör och vilka ämnesord som Sbi har tillskrivit titeln. Det är materialet som ligger grund för undersökningen.

Eftersom undersökningen berör endast ungdomslitteratur har barn- och ungdomslitteraturen separerats. Ungdomsböckerna är enligt Sbi böcker för ungdomar från tolv år.¹² Denna undersökningen kommer att analysera ett år innan ”boomen” för att kunna skönja de skillnader som den eventuella ökningen av litteratur potentiellt har fört med sig. Anledningen till att just åren 2013 till och med 2017 valts ut är för att dels inkludera alla de år som barnboksboomen innefattar, och dels för att ha ett år innan att jämföra med. Vi är medvetna om att endast 2013 års utgivning inte kan representera hela bilden av hur utgivningen såg ut innan ”boomen”. Det är trots det inkluderat ett år innan, för att kunna sätta barnboksboomen i kontrast till hur det har kunnat se ut innan. I brist på tid och utrymme har materialet begränsats till endast ett år innan barnboksboomen. Det är relevant i den här undersökningen att dela upp åren under ”boomen” för att kunna urskilja potentiella skillnader mellan åren, och för att tydligare kunna se trender och avvikelser under åren. Undersökningen går alltså ut på att kartlägga perioden under barnboksboomen och ett år innan, snarare än att försöka urskilja förändringar över en längre tidsperiod.

Vi anser att det är relevant att ha med pocketversionen av titlarna och även återutgivning av titlarna eftersom det ger en bild av hur marknaden ser ut och vilka böcker som finns tillgängliga. Trots att det kan medföra att det blir en dubbling i antal i de olika kategorierna som titlarna delas in i. Vi är medvetna om att det kan ha skett bortfall av titlar i denna sökning, men det var den sökning som gav oss mest relevant sökresultat. Detta diskuteras mer i ”Kritiska avvägningar”. Några titlar som är märkta som ”mellanåldersbok” hade följt med i listan, och hos de olika återförsäljare var titlarna kategoriserade som böcker för 9–12 åringar.

---

¹² Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: en dokumentation. "Årgång 2017": 21 mars-17 maj 2018.* "Begräppsförklaring". 2018.

De titlar valdes bort från materialet eftersom de inte klassas som ungdomsböcker utan av misstag följt med i listan över ungdomslitteratur.

3. Metod

Den här studien utgår från en kvantitativ metod. Alan Bryman förklarar i *Samhällsvetenskapliga metoder* (2009) en innehållsanalys som ”en metod som rör en analys av dokument och texter där man på ett systematiskt och replikerbart sätt vill kvantifiera innehållet utifrån kategorier som utformats i förväg.”¹³ Han menar också att trots att metoden traditionellt sett berör massmedias innehåll är den mycket flexibel och kan även appliceras på andra områden.¹⁴ En kvantitativ innehållsanalys har applicerats genom att kategorisera titlarna som har hämtats från bibliotekskatalogen ELSA utifrån förbestämda kategorier i form av genre, kön på protagonist och kön på författare. För att få fram dessa titlar har ELSA som är Sbis bibliotekskatalog använts och innehåller alla utgivna barn- och ungdomstitlar i Sverige.¹⁵ Det är den enda lättillgängliga sökmotorn som innehåller alla utgivna barn- och ungdomstitlar i Sverige. På första sidan i söksystemet valdes alternativet ”barn- och ungdomslitteratur”, publikationstyp ”böcker” och endast böcker utgivna på svenska. Vidare begränsas sökningen med åren 2013–2017 samt modifierades med sökordet ”ungdomsböcker”. Resultatet blev 1372 skönlitterära titlar, vilket ansågs var ett rimligt antal eftersom det enligt bokprovningen ges ut ungefär 200 till 300 ungdomsböcker per år.

Utifrån uppsatsens syfte har information samlats om varje titel som gavs ut inom ungdomsboksgenren från år 2013 till och med år 2017. Ämnesorden som är tillskriva titlarna i bibliotekskatalogen ELSA har bland annat räknats. Genom att sammanställa dessa ord skapas en övergripande bild av innehållet i ungdomslitteraturen som givits ut året innan, samt åren under barnboksboomen och det kan urskiljas om förändringar under perioden har skett.

Baserat på ämnesorden samt andra paratexter i form av sälj- och baksidestexter, som är hämtade från internetbaserade återförsäljare, har titlarna kategoriserats. I ett fåtal fall har en liten del av boken lästs på *smakprov.se*. Kategorierna kön på protagonist, kön på författare och genre har valts med anledning av uppsatsens syfte och för att skapa en övergripande bild av innehållet i ungdomslitteraturen som här undersöks. I många fall är titlarna redan

---

¹³ Alan Bryman. *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber. 2009. s. 190.

¹⁴ Bryman. 2009. s. 206.

¹⁵ Svenska barnboksinstitutet. ”Om ELSA”.

https://ask.kb.se/F/XIYVJKYV3INXJVCPIIUU64SXVFDS9DSQHC8GJJEJTC2BXM8PH-17831?func=file&file_name=om-elsa-sbi01 (Hämtad 2020-04-17).

kategoriserade i en genre utöver ungdomsboksgenren. Det är alltså i de fallen som de inte är kategoriserade i en genre av Sbi som det har gjorts utifrån den information som nåtts genom paratexter.

Genrer har valts ut genom att dels se till genrer och de kategoriseringar som finns i ELSA samt på *adlibris.se* och *bokus.se*. Eftersom ungdomslitteratur ofta endast kategoriseras som ungdomsböcker eller unga vuxna, undersöktes det vilka genrer som används för vuxenlitteratur på *adlibris.se* och *bokus.se*. Detta på grund av att Adlibris och Bokus är de två största nätbokhandlarna i Sverige som har ett brett utbud av allmänlitteratur.¹⁶ De genrer som titlarna är kategoriserade efter här är: spänning, fantasy, romantik, science fiction, vardagsrealism, dystopi, tragedi, klassiker och historia. Det finns även en övrigt-kategori för de verk som vi anser inte faller under någon av de tidigare nämnda genrerna. Det kan exempelvis vara en samling av flera korta skönlitterära verk med en politisk vinkling.

3.1. Kritiska avvägningar

Det finns delar i metoden där det finns anledning att vara kritisk. Bland annat i frågan om den mänskliga faktorn som är närvarande under dels processen då titlarna räknas och kategoriseras manuellt, men också i den process när ämnesorden tilldelas titlarna. Ämnesorden tilldelas av Sbi men också av andra Libris-bibliotek efter att någon eller några läser boken och sedan följer den lathund gällande ämnesord som finns publicerad på Sbis hemsida.¹⁷ Vidare indexerar titlarna i ett katalogiseringsverktyg.¹⁸ Trots att lathunden är tydlig finns det flera aspekter där det är upp till personen som kategoriserar. Till exempel ska ett ämnesord motsvara ca 20% av bokens handling vilket kan vara svårt att uppfatta rent objektivt. Det står även att en titel inte behöver tilldelas ämnesord från alla fem fasetter som är ”genre”, ”ämne”, ”plats”, ”tid” och ”person”. Vilket gör att en del titlar innehåller många ämnesord och är på så sätt lättare i den här undersökningen att kategorisera medan andra innehåller endast två eller tre.¹⁹

Det finns restriktioner om att en del ämnesord inte får kombineras, till exempel huvudkategorierna som är ord som, ”bilderböcker”, ”mellanåldersböcker” och ”ungdomsböcker”. Trots detta har flera mellanåldersböcker kommit med i sökningen på

---

¹⁶ Michell Grönlund. ”Bokus blickar framåt – vill bli största nätbokhandeln”. *Ehandel*. 2017. <https://www.ehandel.se/Bokus-blickar-framat-vill-bli-storsta-natbokhandeln,10972.html> (Hämtad: 2020-06-17)

¹⁷ Svenska barnboksinstitutet. ”Barnämnesordlistan”.

¹⁸ Svenska barnboksinstitutet. ”Indexering av barn- och ungdomslitteratur”. 2019. <https://www.barnboksinstitutet.se/wp-content/uploads/2019/10/Riktlinjer-indexering-barnämnesord-.pdf> (Hämtad 2020-05-15). s. 4.

¹⁹ ”Indexering av barn- och ungdomslitteratur”. 2019. s. 4.

”ungdomsböcker” vilket dels visar på en brist i sökningssystemet och dels innebär att det antal ungdomsböcker som nåtts möjligen inte stämmer överens med hur många som faktiskt kommit ut. Dock är det förmodligen små skillnader vilket innebär att den information och de resultat som nås ändå är representativa. Som tidigare nämnt fanns ingen annan tillgänglig katalog med all utgiven barn- och ungdomslitteratur i Sverige.

Något annat värt att nämna är kategoriseringen av författare. Titlarna är kategoriserade efter vilken författare som titeln kategoriseras efter i ELSA. Dels för att underlätta processen att kategorisera över tusen titlar och dels för att vi är intresserade av vilken författare som titeln presenteras med. Det är också anledningen till varför inte varje namn kontrolleras, som i en del fall kan vara pseudonymer där till exempel en kvinna väljer vad som anses vara ett manligt namn. I en del fall finns det både en manlig och en kvinnlig författare till samma verk, då har den författare som titeln står under i ELSA valts. I och med detta finns det en risk att siffrorna inte stämmer exakt överens med hur många faktiska kvinnliga och manliga författare det är. Snarare hur många böcker som kategoriseras under kvinnliga respektive manliga namn. Vid osäkerhet har dock namnen kontrollerats genom en sökning på författarnamnet.

För att göra en genreindelning har vi precis som Sbi, inte använt ordet i strikt litteraturvetenskaplig mening eftersom titlarna endast kategoriseras utifrån paratexter. Sbi motiverar det på följande sätt: ”Listan förtecknar snarare begrepp som är efterfrågade av barn och andra biblioteksbesökare eller som används som hjälpmedel av bibliotekarier.”²⁰

4.0 Teori

4.1 Litteratursociologi

Litteratursociologi är det forskningsområde som behandlar sambandet mellan samhället och litteraturen.²¹ I *Litteratursociologi, Texter om litteratur och samhälle* (2012) förklaras det att sådan forskning kan tillämpas både på individnivå och större kollektiv, samtid och historia med en kvalitativ eller kvantitativ forskningsmetod.²² Litteratursociologin fungerar i denna undersökning snarare som ett perspektiv än en teori. Johan Svedjedal beskriver litteratursociologi som en forskning med syftet att ”sträva efter att systematiskt analysera relationerna mellan skönlitteratur och samhälle”.²³ Vidare delar han in litteratursociologin

---

²⁰ Svenska barnboksinstitutet. ”Barnämnesordlistan”.

²¹ Johan Svedjedal. *Litteratursociologi*. Red. Johan Svedjedal. Lund: Studentlitteratur, 2012. s. 7.

²² Svedjedal. 2012. s. 7.

²³ Svedjedal. 2012. s. 78.

inom tre underkategorier som är "Samhället i litteraturen", "Litteraturen i samhället" och "Litteratursamhället".²⁴ Denna uppsatsen behandlar endast "Samhället i litteraturen" samt "Litteratursamhället" och kommer därav endast att presentera de. Kortfattat handlar "Samhället i litteraturen" om intresset för bilden av samhället i skönlitteraturen, vilken i sin tur kan studeras utifrån mer specifika perspektiv som exempelvis klass, genus eller etnicitet.²⁵ Svedjedal beskriver "Litteratursamhället" som det område där man undersöker litteraturens yttre villkor vilket innefattar bokmarknadens utveckling, författares försörjning och förlags- och bibliotekshistoria m.m.²⁶

I Sverige handlar en stor del av de litteratursociologiska undersökningarna om att föra statistik över den svenska utgivningen som ska vara mer pålitlig än den som finns i olika officiella publikationer.²⁷ För att vidare beskriva det litteratursociologiska synsättet lyfter Svedjedal fem grundantaganden som forskaren metodiskt kan utgå från i en litteratursociologisk studie.²⁸ Han menar att varje grundantagande kan kombineras och tillämpas på olika sätt. Det finns även de fall där ett eller flera av de fem grundantagandena utelämnas.²⁹ Tre av dem är relevanta i den här studien. Det första är "Grupperspektiv" som används inom forskning som syftar till att skönja system och större mönster på marknaden. De mönster som upptäcks analyseras sedan genom kultur- och samhällsteorier.³⁰

Det andra är "Sociopoetik" som behandlar teorier om förhållandet mellan litteraturen och samhället. Bland annat föreställningen om "speglingsteorin" som tyder på att litteraturen på olika sätt reflekterar samhället.³¹ "Sociopoetik" innefattar en mängd föreställningar och teorier som på olika sätt visar att samhället påverkar litteraturen och författaren.³² En del forskning med utgångspunkt i "Sociopoetik" handlar om studier om läsaren som aktivt väljande. Alltså att det är läsarens intressen som styr marknaden och författaren och inte tvärtom.³³

Det tredje är "Brett litteraturbegrepp" vilket är det grundantagandet som innebär att litteratursociologin behandlar flera olika litteraturarter till skillnad från litteraturvetenskapen.³⁴

---

²⁴ Svedjedal. 2012. s. 78.

²⁵ Svedjedal. 2012. s. 78.

²⁶ Svedjedal. 2012. s. 79.

²⁷ Svedjedal. 2012. s. 80.

²⁸ Svedjedal. 2012. s. 85.

²⁹ Svedjedal. 2012. s. 85.

³⁰ Svedjedal. 2012. s. 87.

³¹ Svedjedal. 2012. s. 88.

³² Svedjedal. 2012. s. 88.

³³ Svedjedal. 2012. s. 89.

³⁴ Svedjedal. 2012. s. 89.

Ofta är det de marginaliserade litteraturarterna som då studeras eftersom det inte ägnas lika mycket studier åt dem inom litteraturvetenskapen.³⁵ ”Brett litteraturbegrepp” syftar också till att studier inom litteratursociologin kan vara mer flytande mellan olika medier snarare än att studera endast böcker när det kommer till undersökningsmaterial.³⁶

I den här studien kommer en litteratursociologisk infallsvinkel appliceras för att studera sambandet mellan samhället och den skönlitteratur som ges ut för ungdomar i Sverige under 2013–2017. Här kommer frågan om ”Samhället i litteraturen” att behandla specifika ämnen, till exempel genus för att belysa huruvida genusfrågan speglas i utbudet av ungdomslitteratur. Enligt Svedjedal är genusteori en av de samhällsanalytiska teorierna som har betytt mest för de litteratursociologiska undersökningarna de senaste decennierna.³⁷ Som Svedjedal nämner under ”Brett litteraturbegrepp” är det ofta de marginaliserade litteraturarterna som studeras inom området och här läggs som sagt fokus på ungdomsboksgenren som i flera fall är nedvärderad.³⁸ Eftersom syftet med undersökningen är att kartlägga utgivningen av ungdomslitteratur under barnboksboomen och skönja mönster och trender kommer grundantagandet ”Grupperspektiv” att tillämpas här. Dessa två begrepp fungerar snarare som ett sätt att få fram och behandla materialet än teorier. Därför diskuteras de inte på samma sätt som socioestetiken och genusteorin i analysdelen och diskussionen.

4.2 Genusteori

”Att vara en man eller kvinna är alltså inget förutbestämt tillstånd. Det är ett *blivande*, ett tillstånd under aktiv konstruktion.” skriver Raewyn Connell i *Om genus* (2015).³⁹ Connell fortsätter med Simone de Beauvoirs klassiska citat ”Man föds inte till kvinna, man blir det”.⁴⁰ Connell menar alltså att det är de sociala konstruktionerna som gör en till man eller till kvinna, inte bara vad det är för biologiska skillnader.⁴¹ Manligt och kvinnligt kan alltså inte ses som något som naturen har givit. Utan det är människorna själva som konstrueras som maskulina eller feminina, människor intar en plats i genusordningen eller förhåller sig till den plats som

---

³⁵ Svedjedal. 2012. s. 90.

³⁶ Svedjedal. 2012. s. 90.

³⁷ Svedjedal. 2012. s. 85.

³⁸ Jessica Scheifauer. ”Fördomar mot ungdomsböcker”. *Vi läser*. 2017. <https://vilaser.se/fordomar-mot-ungdomsbocker/> (Hämtad 2020-06-17).

³⁹ Raewyn Connell. *Om Genus*. Göteborg: Daidalos AB. 2015. s. 19.

⁴⁰ Connell. 2015. s. 19.

⁴¹ Connell. 2015. s. 19.

de blivit tilldelad.⁴² Connell tar avstånd från de biologiska skillnaderna i kön och påpekar mer om hur samhället förhåller sig till människokroppen och utifrån redan existerande kulturella mönster. Genus är alltså inte ett uttryck för biologi, utan det är snarare ett mönster i våra sociala arrangemang och måste betraktas som en social struktur.⁴³ Samtidigt som litteraturen präglas av de sociala konstruktionerna är den också en del av formandet av vad som betraktas manligt och kvinnligt av människor. Dessa kulturella mönster och föreställningar som finns om hur män och kvinnor ska vara har blivit så inövade att de har blivit samhällets valda sanningar, som Connell kallar för genusordning.⁴⁴ De flesta människor har inte bara stereotypiska manliga eller kvinnliga personlighetsdrag utan ofta en kombination av båda.⁴⁵

Connell skriver även att skapandet av genus och att upprätthålla det är den del av människors vardag och rutiner, om det inte skapas så finns det inte. Människor skapar dessa mönster men är inte fria till att skapa de hur de vill.⁴⁶ Pojkar och flickor ska redan från födseln sättas in i fack med att ha blå respektive rosa kläder. Pojkarna förväntas då vara tuffa, livliga och hårda och när de växer upp får de leksakspistoler att skjuta med. Medan flickorna i de rosa kläderna ska vara medgörliga, passiva och lugna samt leka med dockor.⁴⁷ Detta beteende som barn lär sig från födseln grundar sig i de normer som samhället har satt upp. Normer om vad som anses vara ”normalt” i samhället samt vad som anses vara avvikande i samhället. De som inte förhåller sig till dessa mönster och normer som samhället har satt upp anses som annorlunda och blir bemötta med förakt och rynkade näsor. Medan de människor som håller sig till normer får beröm och ett gillande från diverse auktoriteter. Barnen lägger sig inte platt inför genusnormerna som finns, utan de är hela tiden aktiva i processen då de både applicerar den och ifrågasätter den.⁴⁸ Connell tar upp Barrie Thornes etnografiska undersökning *Gender Play* från 1993 där Thorne undersöker pojkar och flickor i grundskolan i USA.⁴⁹ Thornes undersökning påvisar att flickor och pojkar vid tidig ålder anpassar sig efter de genuskonstruktioner som finns. Till exempel börjar flickor intressera sig för romantik tidigare än pojkar och pojkar undviker fysiska kontakt med andra pojkar ju äldre de blir i linje med de genusnormer som råder. Thorne menar att det även är vanligt att pojkar gör anspråk på makten, både på plats i skolgården men även i den symboliska sfären. Pojkarna kallar till exempel andra

---

⁴² Connell. 2015. s. 20.

⁴³ Connell. 2015. s. 25-27.

⁴⁴ Connell. 2015. s. 19-20.

⁴⁵ Connell. 2015. s. 20.

⁴⁶ Connell. 2015. s. 109-112.

⁴⁷ Connell. 2015. s. 141-142.

⁴⁸ Connell. 2015. s. 141-143.

⁴⁹ Connell. 2015. s. 30.

pojkar med lägre status för tjejer, och pojkar vill även inte vara nära tjejer eftersom de har ”tjebaciller”. Detta är inte något som flickor i denna åldern gör. Barnen, enligt Thorne, börjar alltså visa särskilda uppdelningar av genusmönster och genushierarkier som är vanliga bland vuxna.⁵⁰

Connell beskriver att det finns fyra olika huvudstrukturer för att kunna förstå hur genusrelationer konstrueras. Dessa fyra är produktionsrelationer, känslomässiga relationer, maktrelationer och symboliska relationer. De fyra kategorierna går ihop med varandra och kan komplettera varandra på olika sätt.⁵¹ Denna uppsats berör två av dessa fyra relationer och de kommer därför att förklaras mer ingående.

Produktionsrelationer berör främst arbetsfördelningen inom en grupp utifrån ett genusperspektiv, till exempel genusklyftan mellan vilka sysslor och yrken som människor väljer utifrån vilket kön de har. Män väljer generellt tekniska yrken och kvinnor väljer generellt yrken inom omsorg och kultur. Detta berör avlönat arbete men även oavlönat arbete som hemarbete. Hela den ekonomiska sfären skulle kulturellt betraktas som en mansvärld, medan hemmet betraktas som en kvinnovärld. Connell menar att även barn anpassar sig efter detta, att pojkar och flickor väljer i tidig ålder vilka ämnen som de är menade för i skolan, och visar vad de är bra på i tidigt. Pojkar brukar välja skolor med teknisk inriktning medan flickor väljer inriktningar med konst eller omsorg. Denna genusordningen syns alltså redan i tidig ålder.⁵²

Det finns ett kulturellt system som delar in både personer och handlingar i genuskategorier, vilket innebär att allting i den sociala samverkan tolkas efter detta system och dessa symboliska relationer. Connell menar att om det talas om pojkar och flickor så innefattar det tolkningar över hur en flicka respektive en pojke ska och bör vara. Dessa symboler finns överallt, i litteratur, kläder och traditioner. De skapar en identitetstillhörighet genom att använda dessa symboler.⁵³

4.2.1 Genus och barn- och ungdomsböcker

Enligt vad Nikolajeva skriver i *Barnbokens byggklossar* (2004) började intresset för genus i barnlitteraturen under 1960- och 1970-talet.⁵⁴ Då låg intresset främst i att beskriva hur pojkar och flickor skildras i litteraturen.⁵⁵ Vad som undersöktes då var huruvida pojk- och

---

⁵⁰ Connell. 2015. s. 30-34.

⁵¹ Connell. 2015. s. 112-125.

⁵² Connell. 2015. s. 117-120.

⁵³ Connell. 2015. s. 123-125.

⁵⁴ Maria Nikolajeva. *Barnbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur. 2004.

⁵⁵ Nikolajeva. 2004. s. 129.

flickkaraktärer följde könsstereotyper, alltså betedde sig så som de förväntas göra efter de normer som samhället tillskrivit dem. Enkelt gick det att se att flickorna i litteraturen ofta var snälla och väluppfostrade medan pojkarna var äventyrliga och busiga.⁵⁶ Nikolajeva skriver att en kvinnlig kritiker upptäckt att medan pojkar i litteraturen tillåts växa, krymper flickorna.⁵⁷ Pojkarna utvecklas till starka, självständiga och oberoende karaktärer medan flickornas äventyrlust och rika emotionella liv kontrolleras och tonas ner till en tystare och lydigare karaktär. Nikolajeva tar *Anne på Grönkulla* som exempel på en karaktär som i början av berättelsen drar sig åt det som betraktas som det typiska manliga beteendet. Istället för att uppmuntras och utvecklas till att bli starkare och oberoende måste Anne bland annat behärska sin pratsamhet och bli vad som betraktas som kvinnlig – tystlåten och lydig.⁵⁸

Nikolajeva förklarar att det går att urskilja ett abstrakt schema för manlighet och kvinnlighet där de manliga och kvinnliga egenskaperna bygger på varandras motsatser.⁵⁹ Män förväntas bland annat vara starka, våldsamma, aggressiva, tävlande, aktiva, skyddande, självständiga och rationella. Kvinnorna förväntas istället vara bland annat vackra, emotionella, lydiga, självupppoffrande, sårbara, beroende och passiva.⁶⁰ Pojkar och flickor har således olika förväntningar på sig när det gäller beteende i samhället. I en berättelse som strävar efter att vara realistisk är det biologiska könet på karaktärerna är alltså ingen slump.⁶¹ För att berättelsen ska accepteras av mottagaren och verka trovärdig krävs det att karaktärerna också följer det manliga respektive kvinnliga schemat. Nikolajeva lyfter exemplet *Tom Sawyers äventyr* och menar att allmänheten aldrig hade accepterat att en flickkaraktär på 1840-talet ger sig ut ensam mitt i natten till en kyrkogård, men däremot accepteras det att en pojke gör det. Hon förklarar att på så sätt tillåts pojkar i litteraturen betydligt mer frihet än flickor.⁶² Nikolajeva skriver att ”det är i själva verket enbart fantasy och science fiction som med vissa reservationer kan skildra kvinnliga figurer helt fria från stereotypi.” Alltså får flickkaraktärer i de realistiska berättelserna en större frihet att gå emot könsstereotyper och därmed möjlighet att utvecklas till självständiga och starka karaktärer.⁶³ Föreställningar om typiska manliga och kvinnliga

---

⁵⁶ Nikolajeva. 2004. s. 129.

⁵⁷ Nikolajeva. 2004. s. 130.

⁵⁸ Nikolajeva. 2004. s. 130.

⁵⁹ Nikolajeva. 2004. s. 129.

⁶⁰ Nikolajeva. 2004. s. 129.

⁶¹ Nikolajeva. 2004. s. 132.

⁶² Nikolajeva. 2004. s. 132.

⁶³ Nikolajeva. 2004. s. 130.

beteenden förändras genom tiderna.⁶⁴ De två exempel Nikolajeva lyfter är från tidigt 1900-tal samt mitten på 1800-talet. Idag ser den stereotypiska mannen och kvinnan annorlunda ut.

De nyare studierna om genus inom barnlitteraturen fokuseras enligt Nikolajeva snarare på pojkar och maskulinitet medan det tidigare var främst fokus på flickans roll.⁶⁵ Hon menar att precis som flickor och kvinnor är pojkar och män utsatta för de stereotypiska rollerna.⁶⁶ Hon nämner även i samma kapitel att de nyare studierna om könsstereotyper snarare handlar om en teoretisk diskussion av genuset som en social konstruktion. Bland annat teorin om genusmanuskripten, eller genusmall som Nikolajeva menar är en bättre översättning till svenskan, lyfts. Att följa den maskulina eller feminina genusmallen innebär att karaktären följer antingen det beteende som enligt föreskrivna normer än manligt, eller kvinnligt. En karaktär som till sitt yttre beskrivs som kvinnlig men betar sig som en man, följer den maskulina mallen. Det är enligt Nikolajeva alltså fullt möjligt att sätta en kvinnlig karaktär i en äventyrshandling men att det endast är ett enkelt könsbyte, något som kallas ”a hero in drag”.⁶⁷

Helen Schmidl skriver i Kårelands antologi *Modig och stark- eller ligga lågt* (2005) att kvinnans roll är traditionellt inriktad på känslor och intuition medan mannens roll istället är inriktad på självständighet och att kunna tänka logiskt utan att ingripa känslor. Dessa normer som finns och har funnits sedan 20-talet påverkar läsningen och flickor och pojkar socialiseras in i olika lässtilar.⁶⁸ Pojkar ska traditionellt sett föredra mer aktiva aktiviteter och flickor mer lugna aktiviteter.⁶⁹ Läsningen brukar räknas som en mer lugn aktivitet och kan därför anses som en flickaktivitet.⁷⁰ Pojkar måste avvisa en sådan aktivitet som läsning eftersom den riskerar att hota deras manlighet och den manliga gemenskapen.⁷¹ Även Ulf Fredriksson och Karin Taube skriver i boken *Läsning, läsvanor och läsundersökningar* (2012) om att pojkar har en sämre läsförståelse än flickor. En av anledningarna kan vara att läsning inte ingår i ett manligt beteende och att det är sociala normer som gör att pojkar inte vill läsa.⁷² Fredriksson och Taube skriver också att en av anledningarna till att pojkar inte läser är att de verkar vara mer känsliga för innehållet än vad flickor är, att det läsmaterial som finns inte engagerar dem

---

⁶⁴ Nikolajeva. 2004. s. 131.

⁶⁵ Nikolajeva. 2004. s. 132.

⁶⁶ Nikolajeva. 2004. s. 133.

⁶⁷ Nikolajeva. 2004. s. 133.

⁶⁸ Helen Schmidl. ”It takes two to tango - om Per Nilssons Hjärtans fröjd” i *Modig och stark- eller ligga lågt*. Red. Lena Kåreland. Stockholm: Natur och Kultur. 2005. s. 285-286.

⁶⁹ Fredrikson Taube. 2012. s. 81.

⁷⁰ Fredrikson Taube. 2012. s. 80.

⁷¹ Lars Brink. ”Bröderna Lejonhjärta” i *Modig och stark - eller ligga lågt*. Red. Lena Kåreland. Stockholm: Natur och Kultur. 2005. s. 242-243.

⁷² Fredrikson Taube. 2012. s. 81.

och därför vill de inte läsa.⁷³ Pojkar föredrar generellt att läsa böcker som handlar om män och som är skrivna av män. De är inte intresserade av att läsa om flickor, som flickor kan läsa om pojkar.⁷⁴ För flickor brukar könet inte spela någon större roll men det gör det ofta för pojkarna.⁷⁵ Ofta föredrar pojkar böcker där det händer mer saker och med inslag av spänning eller fantasy, annars tappar de intresset snabbare. Flickor läser däremot allt möjligt, men dras ofta till böcker med psykologiska inslag och relationer.⁷⁶

5. Tidigare forskning

När pojkar läser och skriver (2007) är en undersökning av etnografisk sort där Gunilla Molloy utifrån sitt perspektiv som lärare studerar och arbetar med pojkars inställning till läsning i årskurserna 7–9. Molloy påvisar att pojkar inte finner lika mycket intresse för läsning som flickor gör. Hon analyserar bland annat pojkars argument att inte läsa skönlitteratur.⁷⁷ Molloy skriver också att i klassrummen kan killarna som läser bli kallade för kvinnliga könsord av andra killar.⁷⁸

I *Läsning, läsvanor och läsundersökningar* (2012) lyfter Ulf Fredriksson och Karin Taube resultat av olika undersökningar som PISA och PIRLS, som vidare diskuteras tillsammans med både barns, ungas och vuxnas läsvanor i Sverige. Kön, etnicitet, ålder, modersmål och socioekonomisk bakgrund diskuteras i frågan om vilka faktorer som kan spela roll för en människas läsvanor i dagens samhälle.⁷⁹ I kapitlet ”Kön och genus” kommer Fredriksson och Taube fram till att flickor generellt har en bättre läsförståelse än pojkar av olika anledningar.⁸⁰

I forskningsantologin *Läsarnas marknad, marknadens läsare* (2012) som regeringen publicerat har flera forskare i Sverige bidragit med underlag för att analysera litteraturens ställning i Sverige, samt för att kunna identifiera utvecklingstendenser.⁸¹ Antologin berör flera olika områden rörande medievanor, litteraturens ställning m.m. De som är relevanta i den här

---

⁷³ Fredriksson Taube. 2012 s. 82.

⁷⁴ Schmidl. 2005. s. 288-289.

⁷⁵ Schmidl. 2005. s. 289.

⁷⁶ Lena Kåreland. ”Kön och klass i Mats Wahls Vinterviken” i *Modig och stark - eller ligga lågt*. Red. Lena Kåreland. Stockholm: Natur och Kultur. 2005. s. 345.

⁷⁷ Molloy. 2007.

⁷⁸ Gunilla Molloy. *När pojkar läser och skriver*. Lund: Studentlitteratur. 2007.s. 78-79 & 9-12.

⁷⁹ Fredriksson Taube. 2012.

⁸⁰ Fredriksson Taube. 2012. s.71-84.

⁸¹ *Läsarens marknad, marknadens läsare*. Red. Ulla Karlsson & Jenny Johannisson. Stockholm. 2012, <https://www.regeringen.se/49bb96/contentassets/4573b215bafb491cb24a3f2bbd7bdc2f/lasarnas-marknad-marknadens-lasare-hela-dokumentet-sou-201210> (Hämtad 2020-04-20) s. 1.

undersökningen är främst de som berör ungdomars läsvanor och en analys av utgivningen av ungdomslitteratur. Mer specifikt har vi tittat på ”Dragonball, LasseMaja och Twilight – utgivningen av barn- och ungdomslitteratur 2001–2010”⁸² av Åsa Warnqvist, ”Läsning i skolan – och läsning i den högre skolan”⁸³ av Magnus Persson, ”Förändringar i läsvanor och läsförmåga bland 9- till 10-åringar”⁸⁴ av Monica Rosén samt ”Hur 15-åringars läsning förändrats mellan 2000 och 2009 – resultat från PISA-undersökningar” av Ulf Fredriksson⁸⁵. Många av de nämnda undersökningarna fokuserar på ungdomars och barns läsvanor och hur de förändrats genom tiderna. I Warnqvists undersökning och analys av utgivningen av barn- och ungdomslitteratur spanar hon trender och diskuterar bland annat förlagssatsningar som ger en bild av ungdomsböckernas vikt och utveckling i dagens samhälle.

Warnqvist har även skrivit en uppföljare ”En marknad i förändring” (2016), där hon analyserat utgivningen av barn- och ungdomslitteratur från åren 2001 till 2015. Här använder hon huvudsakligen siffror framtagna av Sbi och belyser de övergripande förändringarna i förlagslandskapet som bidragit till den enorma ökningen av barn- och ungdomslitteratur. Precis som i sin tidigare artikel ”Dragonball, LasseMaja och Twilight – utgivningen av barn- och ungdomslitteratur 2001–2010” diskuterar hon trender och påvisar även ett generationsskifte i branschen där hon menar att unga, kvinnliga författare och konstnärer har börjat dominera.⁸⁶

6. Bakgrund

Redan 1591 kom den första boken som definierades som en flickbok, den handlade om etikett och hur unga kvinnor i det högre samhällsskiktet skulle bete sig. Bara året efter kom den första pojkboken ut, som handlade om hur en man skulle bete sig. Både flick- och pojkböcker på den tiden fungerade som utbildningsböcker.⁸⁷ Under 1800-talets senare hälft var de klassiska pojkböcker och flickböckerna romanliknande, även om de skrevs i utbildningssyfte för att bland annat lära flickor om hemmet och pojkar att vara modiga.⁸⁸ Litteraturen fortsatte att följa de generella mönstren som pojkböcker och flickböcker hade, till långt in på 1900-talet. Marika Andræ gör en

---

⁸² Warnqvist. ”Dragonball, LasseMaja och Twilight”. 2012. s. 329.

⁸³ Magnus Persson. ”Läsning i skolan – och läsning i den högre skolan” i *Läsarens marknad, marknadens läsare*. Red. Ulla Karlsson & Jenny Johannisson. Stockholm, 2012. (Hämtad 2020-04-20) s. 167.

⁸⁴ Monica Rosén. ”Förändringar i läsvanor och läsförmåga bland 9- till 10-åringar” i *Läsarens marknad, marknadens läsare*. Red. Ulla Karlsson & Jenny Johannisson. Stockholm, 2012. (Hämtad 2020-04-20) s. 111.

⁸⁵ Fredriksson. 2012. s. 95.

⁸⁶ Åsa Warnqvist. ”En marknad i förändring” i *Spänning och nyfikenhet: Festskrift till Johan Svedjedal*. Red. Gunnel Furuland m.fl. Möklinta: Gidlund. 2016. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1090033/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad 2020-04-20).

⁸⁷ Kåreland. ”Barnlitteraturens utveckling i Sverige”. 2008. s.1.

⁸⁸ Kåreland ”Barnlitteraturens utveckling i Sverige”. 2008.s. 4.

undersökning av B. Wahlströms ungdomsböcker där hon jämför pojk- och flickböcker som kom ut 1914 till och med 1944.⁸⁹ En pojkbok definieras enligt Andræ som en bok med en pojke som protagonist och som har en äventyrlig eller historisk handling. Flickböcker har istället en flicka som protagonist där relationer och hemmet är i fokus, och som även fungerar som rådgivningslitteratur.⁹⁰ Redan 1923–1924 kom uppdelningen på B. Wahlströms ungdomsböckers pärmar då de gröna pärmarna var pojkböcker och de röda var flickböcker.⁹¹ Pojk- och flickböckerna skulle påverka och hjälpa barnen att identifiera hur man ska bete sig som en man respektive kvinna.⁹² Pojkarna och flickorna i romanerna följde olika normer. Flickorna i böckerna strävade efter att uppnå det rådande familjeidealet med att antingen föra samman en splittrad eller finna en ny familj. Pojkarnas strävan i böckerna var att bli en ”riktigt karl”.⁹³ Flickböckerna var alltså ofta familjeromaner medan pojkböckerna handlade om bland annat reseskildringar. Runt 1950 skulle pojkarna och flickorna vara anpassade efter industrialismens samhälle, och hemmafruidealet bidrog med könsnormer som gjorde att flickorna förknippades med omsorg och känslor medan mannen med handling och förnuft.⁹⁴

Med feminismens framväxt under 1960-talet blev det mindre vanligt med traditionella pojk- och flickböcker. Det förde också med sig de första ungdomsböckerna, som var tänkta att nå ut till både pojkar och flickor.⁹⁵ Ungdomsböckerna fick en större plattform under åren, och mellan 1966 och 1975 dubblades utgivningen av barn- och ungdomslitteraturen från strax över 500 titlar till närmare 1000 titlar per år.⁹⁶ Svenska barnboksinstitutet grundades 1965 med finansiering av staten, för att stärka barnbokens ställning och öka kunskapen om barn- och ungdomslitteratur.⁹⁷ Sbi kunde bidra med forskning kring ämnet och med att donera pengar till de förlag som gav ut barn- och ungdomslitteratur.⁹⁸ Ungdomsböckerna som kom ut under 70-talet blev mer samhällsinriktade och realistiska, och började även att användas i skolan för att

---

⁸⁹ Andræ. 2001.

⁹⁰ Andræ. 2001. s.14-15.

⁹¹ Andræ. 2001. s. 13.

⁹² Andræ. 2001. s. 19.

⁹³ Andræ. 2001. s. 243.

⁹⁴ Andræ. 2001. s. 14-15.

⁹⁵ Kåreland ”Barnlitteraturens utveckling i Sverige”. 2008.s. 4.

⁹⁶ Åsa Warnqvist. ”Dragonball, LasseMaja och Twilight” i *Läsarnas marknad, marknadens läsare*. Red. Ulla Karlsson & Jenny Johannisson. Stockholm. 2012. s. 330.

⁹⁷ Svenska barnboksinstitutet. ”Om SBI” & ”Organisation”. <https://www.barnboksinstitutet.se/om-sbi/> (Hämtad 2020-04-17).

⁹⁸ Svenska barnboksinstitutet ”Om oss”. <https://www.barnboksinstitutet.se/om-sbi/> (Hämtad 2020-04-17).

diskutera och analysera samhället.⁹⁹ Under 70-talets andra hälft började utgivningen minska, realismen tonades ner och fantasy tillsammans med mystiken kom in i bilden.¹⁰⁰

Ungdomslitteraturen dominerades under 80- och 90-talet av manliga författare och manliga protagonister.¹⁰¹ Sbi började 1993 föra statistik över utgivningen genom sin årliga bokprovning.¹⁰² I bokprovningen finns det en sammanställning av det gångna året inom barn- och ungdomslitteraturen, där de tar upp olika trender och teman inom litteraturen och vilka genrer som var populära.¹⁰³ Utgivningen mellan 1976 och 2000 har varit relativt jämn och med ungefär lika många titlar per år. År 2002 skedde en stor ökning av barn- och ungdomslitteratur och ökningen varade till 2008. Totalt under dessa sex åren ökade utgivningen med 50 %.¹⁰⁴ Efter 2008 började utgivningen av barn- och ungdomsböcker minska återigen. Det var inte förrän 2014 som ännu en ökning startade och det blev en så kallad tredje ”boom” för barn- och ungdomslitteraturen som höll på till 2017.¹⁰⁵

7. Analys

I det här avsnittet redovisas den statistik som har tagits fram i den här undersökningen. Statistiken berör kategorierna ämnesord, kön på författare, genre, kön på protagonist samt genre och protagonist för att urskilja potentiella samband mellan genren och protagonisten. Avsnittet är även uppdelat efter de olika kategorierna.

7.1 Genre och protagonist

7.1.1 Genre

I det här avsnittet redogörs antalet titlar inom varje genre under åren 2013-2017 som nåtts i den här undersökningen. De genrer som titlarna kategoriseras efter är som tidigare nämnt fantasy, vardagsrealism, spänning, romantik, tragedi, dystopi, historia, science-fiction, klassiker och övrigt-kategorin. Den här undersökningen använder inte termerna i deras litteraturvetenskapliga mening utan de är anpassade efter det material som undersöks. För att

---

⁹⁹ Kåreland ”Barnlitteraturens utveckling i Sverige”. 2008.s.7.

¹⁰⁰ Kåreland ”Barnlitteraturens utveckling i Sverige”. 2008. s.7.

¹⁰¹ Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: en dokumentation. ”Årgång 2011”:* 8 mars-12 april 2012. 2012. Stockholm: Svenska barnboksinstitutet. s.7.

¹⁰² ”Bokprovning” & ”Om bokprovning”.

¹⁰³ ”Bokprovning” & ”Om bokprovning”.

¹⁰⁴ Warnqvist. ”Dragonball, LasseMaja och Twilight”. 2012. s. 331.

¹⁰⁵ Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: en dokumentation. ”Årgång 2014”:* 12 mars-28 maj 2015. 2015. s. 18. och ”Årgång 2015”: 15 mars -21 april 2016. 2016. Stockholm: Svenska barnboksinstitutet. s. 22.

förtydliga kommer här en definition av varje genre som används för kategorisering av titlarna. Fantasy är den genre med titlar som innehåller fantastiska inslag och utspelar sig i ett alternativt universum med element som inte existerar i den icke-litterära världen. Dystopi och science-fiction är de genrer som till skillnad från fantasyn utspelas i framtiden och innehåller övernaturliga element, men som kan förklaras med teknologi och som namnet antyder, vetenskap. Eftersom dystopi och science-fiction används som två olika genreindelningar i ELSA kommer de också att göra det i den här undersökningen. Dystopi är här en genre där karaktärerna är utsatta av samhällsförtryck och där en maktkamp utgör en stor del av handlingen. I science-fiction-genren finns det de titlar som utspelar sig i framtiden baserat på vetenskapliga teorier och tekniker men där negativa samhällsstrukturer inte är främsta fokus i handlingen.

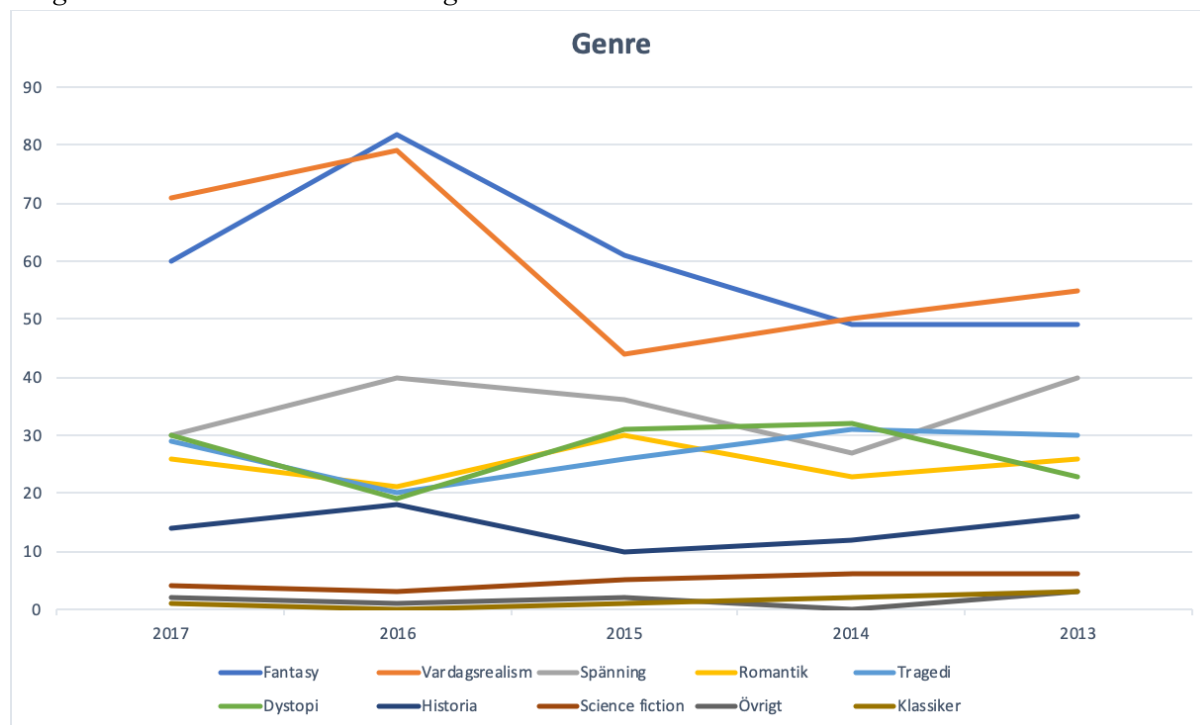
För att en titel ska kategoriseras som romantik här, ska huvudsakliga fokus i berättelsen finnas i en romantisk relation. Till skillnad från vardagsrealism, eller andra genrer, som kan ha inslag av romantik men där andra relationer och typer problem också tar stor plats i handlingen. Vardagsrealism är här den genre som lyfter flera olika vardagliga problem i samma titel och som majoriteten av alla ungdomar kan relatera till. Till exempel känslan att börja en ny skola, problem i familjen, kompisrelationer och kärleksbekymmer. Den här undersökningen innehåller en genre som vi kallar tragedi. I den genren ingår de titlar där död, sjukdomar och traumatiska händelser utgör större delen av handlingen. Alltså de titlar som behandlar svårare och mörka ämnen och har det som främsta fokus i berättelsen.

Inom spänningsgenren har vi räknat thrillers, deckare och skräck. Anledningen till att de är samlade inom en genre är för att det i flera fall var svårt att genom paratexterna avgöra vilken som passade bäst. Flera av titlarna lutade åt till exempel både skräck och deckare och i en del fall var kategoriserade som både till exempel skräck och thriller i ELSA.

De titlarna som faller under kategorin historia är enkelt de titlarna som utspelas i en historisk tid, men verklig. Klassiker är de titlar som är återutgivna klassiker eller samlingsverk av klassiska författare, som till exempel Jane Austen eller Charles Dickens. Övrigt-kategorin är den kategori där titlar som inte kan definieras utifrån någon av de nämnda genrererna hamnar.

I och med att spänningsgenren innefattar flera subgenrer blir den större än till exempel science-fiction och dystopi. Dock eftersom ett flertal titlar var i gränslandet mellan till exempel thriller och skräck, och uppdelningen mellan science-fiction och dystopi var tydligare ansåg vi att detta gav tydligast resultat.

Diagram 1. Visar antalet titlar inom genrerna under åren 2013 - 2017.

Undersökningen som gjorts i denna uppsatsen har visat att det sker en mindre ökning av ungdomstitlar under barnboksboomen. Antalet titlar minskar först under 2014 - från 2013 som hade ca 250, till ca 235 titlar. Efter det ökar utgivningen av ungdomslitteratur till ca 245 titlar 2015 och 2016 skedde en större ökning och det gavs ut ca 280 stycken. År 2017 minskar antalet titlar en aning till ca 270 stycken, men vilket är ca 20 mer än året innan barnboksboomen. Detta innebär alltså att den så kallade barnboksboomen inte gäller ungdomslitteraturen i samma utsträckning som barnlitteraturen. En anledning kan tänkas vara att förlagen valde att satsa extra på barnlitteraturen under denna period vilket resulterade i mindre resurser för ungdomslitteraturen.

Fantasy är den populäraste genren under den undersökta perioden. Sammanlagt har det givits ut ungefär 300 fantasytitlar under de undersökta åren. Det går tydligt att se i diagrammet att utgivningen av fantasytitlar ökar stadigt från 2014 fram till 2016 då det gavs ut ca 80 titlar inom genren. Det kan dels bero på att det gavs ut flest titlar totalt inom ungdomslitteraturen 2016. Dock blir det tydligt i diagrammet att medan fantasygenren ökar 2016, minskar utgivningen inom majoriteten av de andra genrerna samma år. Detta påvisar fantasygenrens popularitet inom ungdomslitteraturen under denna perioden.

En annan av de populäraste genrerna är den genre vi definierar som vardagsrealism, och även den har nästan totalt 300 titlar under de undersökta åren. Denna genre varierar dock mer i antal under åren som undersökts, det blir färre titlar varje år utom 2016. Det har skett en ökning med ca 25 titlar från 2013 till 2016, vilket ännu en gång kan bero på den totala ökningen av utgivna titlar.

Spänning är den tredje vanligaste genren med ca 175 titlar totalt under de undersökta åren. Trots den stora ökning som skedde 2016 kom det lika många titlar inom spänningsgenren då som det gjorde 2013. Det är de två åren då flest titlar inom genren kom ut. Det verkar alltså som att spänningsgenren är en genre som får ungefär lika mycket utrymme på marknaden varje år i förhållande till hur många titlar som ges ut.

Romantik, dystopi och tragedi har alla tre ungefär lika många sammanlagda titlar under de undersökta åren. Inom dystopi och tragedi gavs det ut ca 135 titlar totalt och inom romantik ca 125 stycken. Inom tragedigenren har mindre skillnader skett under åren, det lägsta antalet är ca 20 titlar år 2016 och det högsta är ca 30 titlar 2014. Enligt bokprovningen är dystopi en vanlig genre inom ungdomslitteraturen år 2014, vilket även syns i diagrammet ovan.¹⁰⁶ Romantikgenren har som tragedigenren mellan ca 20 och 30 titlar varje år. Något intressant är att utgivningen inom genrerna romantik, dystopi och tragedi minskar 2016 trots ökningen av den totala utgivningen det året. Till exempel år 2013, då det gavs ut betydligt mindre titlar totalt än 2016, gavs det ut fler titlar inom de tre genrerna än det gjorde 2016.

Historiegenren har ungefär 70 titlar sammanlagt under åren och det sker marginella skillnader mellan åren. De genrer med minst antal titlar är science fiction med ca 25 titlar, övrigt-kategorin som hade sammanlagt ca 8 titlar och klassiker som hade totalt 7 titlar. Även inom dessa tre genrer var det marginella skillnader mellan åren. Här var 2013 igen det året som hade flest titlar inom dessa tre genrer, trots den totala ökningen som skedde år 2016.

7.1.2 Protagonist

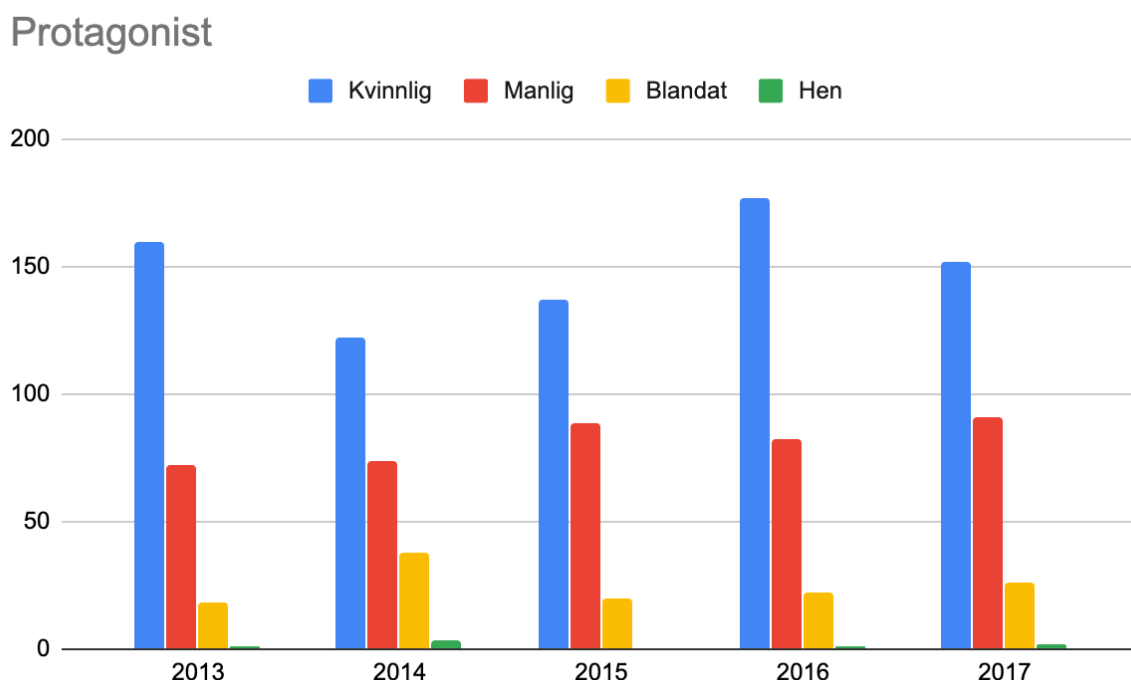
I det här avsnittet redogörs vilket eller vilka kön som protagonisten eller protagonisterna har i titlarna som kommit ut under de undersökta åren. När det kommer till kön på protagonist är det fyra subkategorier som är: kvinnlig, manlig, hen och blandat. Det kön som protagonisten själv anser att denna är, är också vilken den kategoriserats efter. I de titlar där det förekommer mer

---

¹⁰⁶ Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: en dokumentation. "Årgång 2014": 12 mars-28 maj 2015*. 2015. s.18.

än en huvudkaraktär och de har olika kön faller titeln under blandat. Under kategorin hen finns både de böcker där protagonisten identifierar sig som hen och även i de fallen där könet på protagonisten aldrig nämns.

Diagram 2. Visar antalet kvinnliga, manliga, blandade och hen protagonister under åren 2013-2017.

Som syns i diagrammet ovan är det betydligt vanligare med kvinnliga än manliga protagonister i ungdomsboksgenren i Sverige under den undersökta perioden. År 2017 gavs det ut ca 150 titlar med en kvinnlig protagonist och runt 90 titlar med en manlig protagonist. Fördelningen såg ungefär likadan ut under den undersökta perioden.

Redan i bokprovningsrapporten 2011 skrivs det att det var flickornas och kvinnornas år när det kommer till ungdomslitteraturen.¹⁰⁷ Vidare diskuteras frågan om att det är unga kvinnliga författare som skildrar unga kvinnor i litteraturen. Det nämns även att det höga och fortsatt ökade antalet kvinnliga protagonister i ungdomslitteraturen kan vara en anpassning till det faktum att pojkar läser mindre.¹⁰⁸

Genuset hen är tydligt en underrepresenterad kategori inom de olika slags protagonister som undersöks i detta materialet. En bidragande faktor kan vara att hen som begrepp kom med

¹⁰⁷ Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: en dokumentation. "Årgång 2011": 8 mars-12 april 2012.* 2012. s.7.

¹⁰⁸ Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: en dokumentation. "Årgång 2011": 8 mars-12 april 2012.* 2012. s.7.

i Svenska akademiens ordlista (SAOL) 2015 och etablerades först då.¹⁰⁹ Titlarna med både manlig och kvinnlig huvudkaraktär är också relativt ovanliga i förhållande till de titlarna med endast en manlig, och framförallt i förhållande till de med endast en kvinnlig.

Forskning visar att pojkar generellt föredrar litteratur med en pojke i huvudrollen medan det för flickor inte är lika avgörande.¹¹⁰ Eftersom pojkar är mer känsliga för innehållet i böcker, bland annat när det gäller protagonistens kön, kan slutsatsen dras att utbudet som tilltalar pojkar är betydligt mindre under åren 2013 till 2017, än det för flickor.¹¹¹

7.1.3 Genre och protagonist

Här presenteras den statistik som nåtts angående genre och protagonist. Den information som presenteras och analyseras här finns att hitta i diagrammen i bilagor på sida 52. Eftersom endast fem år ingår i undersökningen blir det svårt att urskilja potentiella förändringar under åren. Däremot går det här att urskilja till exempel vilka trender som är mest populära de år som det ges ut flest titlar. Det går också att se vilka trender som under dessa år består och vad som är eventuella avvikelser under de undersökta åren. I och med att de enskilda åren undersöks går det se att till exempel fantasytitlar med flickprotagonister är en trend som står stark under hela den undersökta perioden och inte något undantag för ett enskilt år. Alltså påvisas här inte om det skett en förändring över tid utan snarare ett försök till att urskilja eventuella samband mellan antal titlar, protagonister och genre.

Som konstaterat är det de kvinnliga protagonisterna som dominerar ungdomsboksgenren medan de manliga är betydligt färre, och de titlarna med en hen i huvudrollen är tydligt underrepresenterade. Mellan de olika genrererna går det att urskilja ännu en intressant uppdelning mellan de olika protagonisterna.

Under åren 2013 till och med 2016 är de manliga huvudkaraktärerna överrepresenterade inom spänningsgenren. Detta skulle kunna förklaras med vad som skrivs i *Modig och stark - eller ligga lågt*, att en pojke föredrar böcker med en pojke i huvudrollen och med äventyrliga inslag.¹¹² Som syns i diagrammet är flickkaraktärerna i stort sett fler än pojkarna inom vardagsrealismen. Kåreland förklarar att relationer och psykologiska inslag är något som

---

¹⁰⁹ Örjan Magnusson. "Hen med i akademins ordlista", SVT kultur, 30 juli 2014. <https://www.svt.se/kultur/hen-med-i-akademins-ordlista> (Hämtad 2020-04-27).

¹¹⁰ Till exempel: Fredriksson, Taube. 2012. s. 82. Schmidl. 2005. s. 285-286. Brink. 2005. s. 242-243. Kåreland. "Kön och klass i Mats Wahls Vinterviken". 2005. s. 345.

¹¹¹ Fredriksson, Taube. 2012. s. 82.

¹¹² Kåreland. "Kön och klass i Mats Wahls Vinterviken". 2005. s. 345. och Schmidl. 2005. s. 288-289.

flickor brukar föredra att läsa om, vilket är vanligt förekommande ämnen i vardagsrealismen.¹¹³ Dock var det 2017 betydligt fler vardagsrealistiska skildringar med en pojke som protagonist än de med en flicka. Något värt att nämna är att 2017 publicerades en serie innehållande 26 böcker som var en vardagsrealistisk skildring om en pojke, vilket är anledningen till varför statistiken ser ut som den gör.

Det året då flest titlar innehöll mer än en karaktär och de var av olika kön var 2014. Det varierar mycket mellan åren vilka genrer som innehåller flest titlar med huvudkaraktärer med olika kön. Detta tyder på att det förmodligen inte finns något samband mellan genre och protagonist med olika kön i samma titel, utan snarare en trend under året 2014 eftersom det fanns flest sådana titlar då, trots att det var året med minst antal titlar totalt.

Eftersom de kvinnliga protagonisterna överlag är betydligt fler är det naturligt att de också är överrepresenterade inom de flesta genrerna. I de underrepresenterade genrerna är det svårt att säga något om uppdelningen mellan de olika protagonisterna. De innehåller så pass få titlar vilket därmed inte ger representativa resultat som kan leda till några slutsatser.

En hen som protagonist förekommer i ytterst få titlar i utgivningen under 2013 till och med 2017. Därför är det också svårt att dra några slutsatser om det finns någon korrelation mellan genre och en hen som protagonist.

7.2 Ämnesord

I detta avsnittet redogörs vilka ämnesord som var vanligast under den undersökta perioden. Ämnesorden har som funktion att representera bokens innehåll för att det ska vara enkelt att söka och hitta titlar som behandlar specifika ämnen.¹¹⁴ Antalet ämnesord varierar från titel till titel och totalt är det runt 400 ämnesord per årlig utgivning. I uppsatsen diskuteras de ord som är relevanta i kontexten, alltså de som anspelar på trender och mönster i utgivningen. Ämnesorden ska representera minst 20% av titelns handling, så genom att ta fram de tio vanligaste ämnesorden för varje år visas de mest populära ämnena i ungdomslitteraturen under den undersökta perioden. Det är här intressant att skilja åren åt eftersom det då blir enkelt att urskilja vilka trender som består under alla de undersökta åren och vilka som är unika för varje år. Det blir på så sätt också lättare att koppla till specifika samhällsdebatter som pågick under den undersökta perioden. I bilagor finns även diagram som urskiljer de tio populäraste ämnesorden under de enskilda åren.

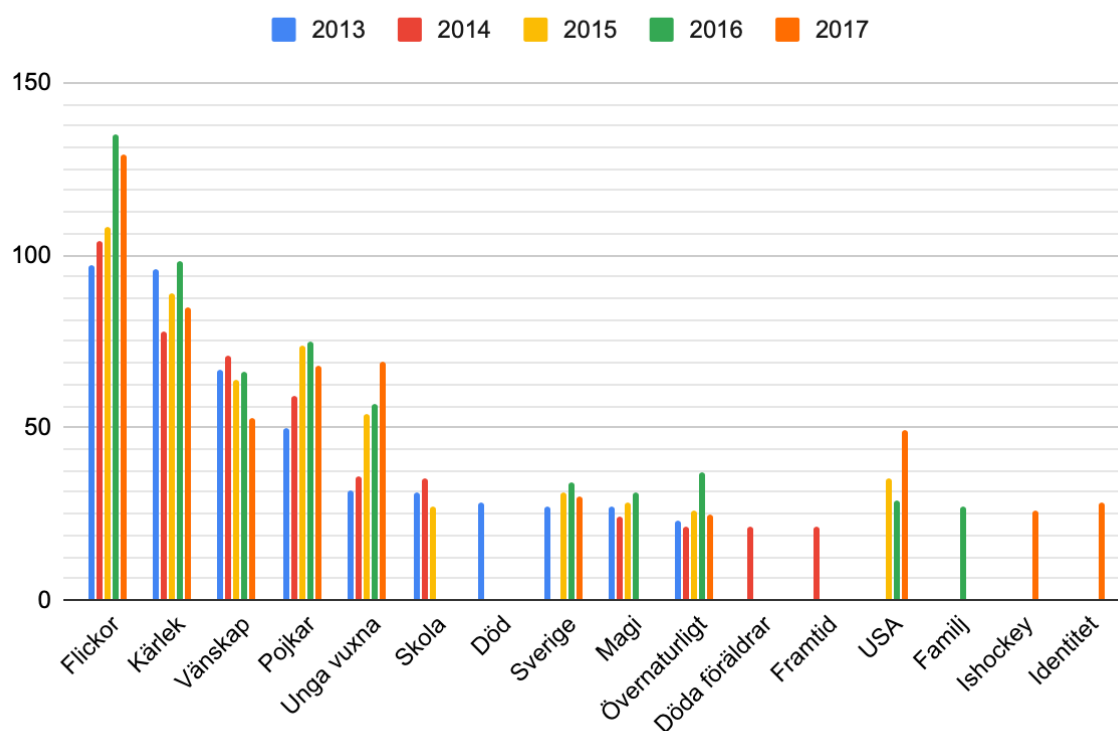
¹¹³ Kåreland. "Kön och klass i Mats Wahls Vinterviken". 2005. s. 345.

¹¹⁴ Svenska barnboksinstitutet. "Barnämnesordlistan".

<https://www.barnboksinstitutet.se/bibliotek/barnamnesordslistan/> (Hämtad 2020-04-17).

Diagram nr 3, visar de tio populäraste ämnesorden under 2013-2017.

Ämnesord 2013-2017

Det ämnesord som har tillskrivits flest titlar är *flickor* som under varje år dominerar med antal titlar. Eftersom ämnesorden bland annat ska svara på vem titeln handlar om går det att anta att de titlar med *flickor* har en flicka som protagonist samt de med *pojkar* har en pojke som protagonist. Även faktum att majoriteten av titlarna innehåller en kvinnlig huvudkaraktär och att *flickor* är det vanligaste ämnesordet kan slutsatsen dras att det är fler böcker riktade mot flickor. Dock har inte alla titlar tilldelats något av de orden. Även i de titlar som har både en pojke och en flicka som protagonist har både ämnesorden *flickor* och *pojkar* tilldelats, eller inget av dem. År 2013 var det 39% av alla titlar som tilldelats *flickor*, och 2017 var det 48%. Från 2013 ökar det varje år med titlar som har ämnesordet *flickor*. År 2013 var det lägst antal titlar som tillskrivits ämnesordet *pojkar* och de kommande åren varierar det. Det blir ännu en gång tydligt att flickkaraktärer får större plats i ungdomslitteraturen än vad pojkkaraktärer får.

Det skiljer inte så mycket mellan åren vilka ämnesord som är de tio vanligaste. De ämnesord som förekom alla år i topp-tio-listan var *flickor*, *pojkar*, *kärlek*, *vänskap*, *unga vuxna* och *övernaturligt*. Trots att *unga vuxna* förekommer varje år bland de tio vanligaste skiljer de sig mycket i antal från år till år. År 2013 var det runt 30 titlar med ämnesordet *unga vuxna* och 2017 hade det ökat till ungefär 70 titlar. Under den undersökta perioden mer än dubblerades alltså antalet titlar med ämnesordet *unga vuxna*.

Ur diagrammet går det även att urskilja trender som håller i sig under alla åren. Bland annat att *övernaturligt* är bland topp tio under alla de undersökta åren och håller sig någorlunda stabil med en svag ökning under 2016. Även *magi* som också är fantasyrelaterat finns med i topp tio under alla åren utom 2017. På detta sätt blir det tydligt att fantasy är en genre som har varit populär under åren som undersöks.

Andra ämnesord som är vanliga är *Sverige* och *USA*. Länderna som tillskrivs titlarna är de länder som handlingen utspelar sig i. Bokprovningen visar att inom ungdomsboksutgivningen var det under några av åren fler översatta titlar än inhemska.¹¹⁵ Detta kan vara anledningen att ämnesordet *USA* ligger över *Sverige* under några av åren. Ett annat ämnesord som ofta förekommer är *Storbritannien*. Resterande länder som förekommer i materialet är främst europeiska länder, som tillskrivs några få titlar varje år.

Det går även att urskilja trender som är unika för varje år. Till exempel under år 2013 var ämnesordet *död* populärt med ca 30 titlar, och 2014 var ämnesorden *döda föräldrar* och *framtid* populära med ca 20 titlar vardera. År 2017 publicerades det en stor serie som handlade om en pojke som spelar ishockey i USA. Det resulterade i att *ishockey* var med på topplistan med 26 titlar, vilket var en engångsföreteelse.

Det går att urskilja fler trender under den undersökta perioden genom att identifiera likheter mellan flera ämnesord. Till exempel gick det att tydligt urskilja flera ord som berör fantasygenren som förekom i en stor del av utgivningen. År 2013 var det många titlar som tilldelats olika ämnesord som var kopplade till genren fantasy, det var ord som *drakar*, *trolldom* och *hamnskiftare*. År 2016 hade flest variationer av fantasyrelaterade ämnesord. Det påvisar ännu en gång att fantasygenren fick stor plats i utgivningen 2016.

Genom ämnesorden går det också att se kopplingar till vad som sker i samhället. Här lyfts några exempel som vi har uppmärksammat. För varje år går det att se en ökning av ord som *flykt* och *krig* och 2015 tillkom ord som till exempel *ensamkommande barn*. År 2017 tillkom fler ämnesord som berör invandring och förtryck, till exempel *rasism* som ökade med åtta titlar och *utvisning* fanns med för första gången. Den första flyktingvågen som berör åren i denna undersökningen skedde i Sverige 2011–2013 och den största kom 2016 då antalet flyktingar nästan dubblats från 2013.¹¹⁶ Detta är alltså något som reflekteras i ungdomslitteraturen. En intressant trend som verkar följa med genom åren är att det ges ut

---

¹¹⁵ Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: en dokumentation. "Årgång 2015": 15 mars-21 april 2016*. 2015. s. 22-23.

¹¹⁶ Isabelle Galte Schermer. "Flyktinginvandring". Ekonomifakta.se. 10 februari 2020. <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Arbetsmarknad/Integration/Flyktinginvandring/> (Hämtad 2020-04-23).

åtminstone en bok per år som handlar om andra världskriget. Det bidrar också med att ämnesord som *flykt* och *krig* förekommer.

Något som märktes var att 2013 fanns det inga ämnesord som berörde klimatet men att 2014 tillkom ord som *klimatförändring* och *miljökatastrof*. Detta kan kopplas till att miljön blir ett mer aktuellt ämne att tala om i samhället. Variationer av ämnesord som handlade om klimatförändringar och miljön fortsatte att öka marginellt under åren efter 2014 och antalet titlar som handlade om klimatförändringar ökade också marginellt.

Antalet titlar med ämnesordet *död* är något som har förändrats under de undersökta åren. År 2013 var det ca 30 titlar som hade ämnesordet *död*, vilket var betydligt fler än 2016 då det var åtta titlar som hade det. År 2013 fanns det ett flertal variationer av sjukdomar som ämnesord, dock tilldelades de endast ett fåtal titlar. Det förekom som flest titlar med ämnesordet *sjukdom* 2016, då var det sju stycken. Psykiska sjukdomar var vanligare än andra sjukdomar i ungdomslitteraturen under den här perioden. Statistik visar att psykisk ohälsa blir allt vanligare bland barn och unga vilket kan vara en av anledningarna till att det också skildras i litteraturen.¹¹⁷ Titlar med ämnesord som *själv mord* och *anorexi* förekommer som mest 2015. Då ökade även antalet olika ämnesord kopplade till psykiska sjukdomar som till exempel *ångest* och *panikattacker*. Det fortsätter att vara en stabil trend och ändras marginellt under de resterande åren.

Under de undersökta åren är funktionsvariation ett ovanligt ämne i ungdomslitteraturen. År 2013 är det endast några få olika ord relaterade till funktionsvariation och de förekommer i max tre titlar var. Antal olika ämnesord som berör funktionsvariation minskar fram till 2016, dock förekommer de som finns i fler titlar än tidigare. År 2017 finns det ord kopplade till funktionsvariation men det är fortfarande ytterst få.

Något det däremot finns mycket av i ungdomslitteraturen är olika varianter av föräldraskap. Dessa olika ämnesord som tillhör föräldrar är till exempel *psykiskt sjuka föräldrar*, *alkoholiserade föräldrar*, *far och dotter* och *mammor*. *Döda föräldrar* är ett ämnesord som var vanligt under åren vi undersökte. År 2013 förekom det i runt tolv titlar och 2014 i ca 20 titlar. *Döda föräldrar* fortsätter att vara vanligt förekommande i litteraturen fram till år 2017, då det fanns med i ungefär nio titlar. Även *frånvarande föräldrar* var populärt och förekom ungefär elva gånger, vilket kan tyckas vara ett liknande tema.

---

¹¹⁷ Folkhälsomyndigheten. "Statistik om psykisk hälsa bland barn och unga". 2019. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/statistik-psykisk-halsa/barns-psykiska-halsa/> (Hämtad 2020-05-03).

En trend som blivit större under åren i undersökningen var sociala medier-trenden. Åren 2013 och 2014 fanns det knappt några ämnesord om sociala medier, det var endast *bloggar* som förekom i tre titlar vardera år. Det var dock annorlunda 2015, då det kom nya ämnesord som *sociala medier* och 2016 förekom de i fler titlar och fler variationer tillkom som till exempel *Youtube* och *vloggar*. År 2017 minskade antalet sådana ämnesord, dock förekom *dataspel* i fyra titlar.

En annan trend som tvärtemot sociala medier var stark under de tidigare åren men blev svagare i slutet var olika typer av sport. År 2013 förekom det många olika ämnesord som berör sport dock var de få till antalet titlar. *Hästar* var ett populärt ämnesord 2013 men något som minskar marginellt varje år. År 2016 är *fotboll* dominant inom sportrelaterade ord och 2017 är som tidigare nämnt *ishockey* vanligt. Det var mindre variation bland de olika sporterna 2017 än det var tidigare år.

Ett ämne som har hållit sig relativt stabilt i litteraturen är HBTQ+, där det främst är titlar med ämnesordet *homosexualitet* som är vanliga. År 2016 tillkom det ord som *transpersoner* och *homosexuella föräldrar* och 2015 tillkom *könskorrigerering*. Det är en fortsatt stark trend och *homosexualitet* förekommer som flest gånger i 15 titlar år 2017. Ord som *feminism* förekommer dock bara en gång per år under åren 2016 och 2017. År 2015 fanns även *jämställdhet* med och 2014 fanns *starka flickor* som förekom i endast tre titlar.

Det går att urskilja att titlar med sexrelaterade ämnesord har varit relativt få under åren och förekommer minst gånger under åren 2013 och 2014. Det ökade marginellt med ämnesord rörande sex år 2015 då det var sju titlar som hade ämnesordet *sex* och fyra stycken som hade *sexdebut*. År 2016 såg det ungefär likadant ut som året innan men det tillkom några fler ämnesord som till exempel *BDSM* och *incest*. Det var fortfarande relativt få böcker 2017 med *sex* som ämnesord. Ämnesord som behandlar sexuellt våld har till skillnad från ämnesordet *sex* varit starkt 2013 för att senare minska år 2016 och sedan öka igen 2017. Ord som *groming*, *sexuella övergrepp* och *våldtäkt* förekommer under alla undersökta år. År 2013 förekom *våldtäkt* ca åtta gånger och var det året som ämnesordet fanns med i flest titlar.

Brott som inte berör sexuellt våld är också en stark trend. Både *våld* och *mord* är vanliga ämnesord som förekommer i ca 15 respektive ca 13 titlar år 2013, och antalet titlar med dessa ord varierar i antal varje år efter det. Det är även vanligt med ämnesord som berör våld mot barn och 2014 blev det också vanligt att det är barnen i litteraturen som begår brotten vilket blir tydligt i och med att det tillkom ämnesord som *barn som begår brott*. År 2017 minskar trenden om brott och våld, dock har det tillkommit *terrorism* som ett nytt ämnesord. Där kan

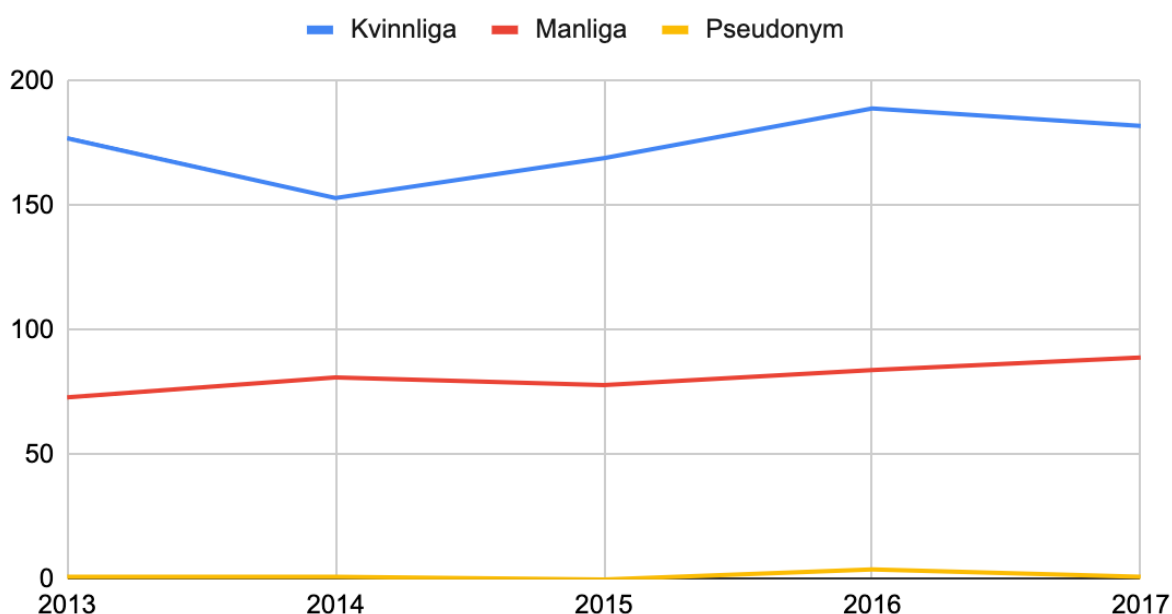
vi återigen se en spegling av samhället då det under 2010-talet förekom många terrorbrott i Europa.¹¹⁸

7.3. Författare

Här redovisas antalet pseudonymer, kvinnliga och manliga författare under den undersökta perioden. Titeln har kategoriserat efter den författaren som den är kategoriserad efter i ELSA. Det valet har gjorts eftersom intresset ligger i vilken författare som lyfts fram och syns när en söker på titlarna. Eftersom det kan se olika ut på olika kanaler har vi valt att utgå efter ELSA, där det hämtade materialet ligger till grund för den här studien.

Diagram 5. Visar antalet manliga och kvinnliga författare samt pseudonymer under åren 2013-2017.

Författare

I tabellen ovan blir det tydligt att kvinnliga författare har under åren 2013 till och med 2017 dominerat marknaden inom ungdomslitteratur och att pseudonymerna är ytterst få. Sbi belyser redan i bokprovningen 2011 att ökningen av både kvinnliga författare och kvinnliga protagonister i ungdomsboksgenren är intressant. Ett flertal forskare menar nämligen att det var männen som under 1980- och 1990-talet dominerade ungdomslitteraturen.¹¹⁹ Baserat på de siffror som har presenterats här kan slutsatsen dras att den stora klyftan mellan manliga och

¹¹⁸ Sveriges Radio. "Terroråd i Europa under 2000-talet". 2017.

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6703355> (Hämtad 2020-06-10)

¹¹⁹ Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: en dokumentation. "Årgång 2011": 8 mars-12 april 2012. s.7.*

kvinnliga författare troligtvis kommer att bestå under de närmsta åren. Det går inte att urskilja några större skillnader mellan de undersökta åren gällande uppdelningen av de manliga och kvinnliga författarna.

Som redan konstaterat är läsning en aktivitet som i högre grad tilltalar flickor än pojkar och enligt genusteorier anses de mer stillasittande aktiviteterna som kvinnliga.¹²⁰ Fredriksson och Taube förklarar att även språk och relaterade ämnen är något flickor ägnar sig åt mer än pojkar, samt har lättare för.¹²¹ Till exempel i *Läsning, läsvanor och läsundersökningar* (2012) påvisas genom studier från 1990-talet att flickor värderade förmågan att skriva högre än pojkar, samt att flickor i åldrarna 13-15 även ägnade sig mer åt att skriva än pojkarna i samma ålder.¹²² Det kan vara en anledning till att det är så många kvinnor som är författare inom ungdomslitteraturen i dag.

8. Diskussion

Som redan konstaterat går det att se i den här undersökningen att utgivningen av ungdomslitteratur inte har ökat i samma grad som barnlitteraturen gjorde under barnboksboomen. Som sagt gavs det ut 2532 tryckta barn- och ungdomstitlar 2017 och endast 289 av dem räknas som ungdomstitlar.¹²³ En bidragande faktor kan tänkas vara att förlagen valde att inte satsa på ungdomslitteratur då PISA, som nämnt, visar att intresset för läsning minskar bland ungdomar under den perioden.¹²⁴ Detta är en sådan yttre faktor som Svedejdal menar går under den typ av studie som kallas "Litteratursamhället", som påverkar bokmarknaden.¹²⁵ Det går också att se tendenser som tyder på att förlagen väljer att satsa på litteratur som tilltalar flickor i betydligt högre grad än pojkar. Eftersom PISA-undersökningar även visar att pojkar generellt läser både mindre och sämre än flickor, kan det vara anledningen till förlagssatsningarna.¹²⁶ Det kan antas, precis som Sbi menar, att förlagen anpassar utbudet efter efterfrågan.¹²⁷ Alltså att de publicerar böcker för den målgrupp som läser mer och inte för den målgrupp som undersökningar visar läser betydligt mindre. Detta antagandet går också att

---

¹²⁰ Fredriksson Taube. 2012. s. 81.

¹²¹ Fredriksson Taube. 2012. s. 81.

¹²² Fredriksson Taube. 2012. s. 81.

¹²³ Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: en dokumentation. "Årgång 2017": 21 mars-17 maj 2018.* 2018. s. 5, 20.

¹²⁴ Fredriksson. 2012. s.95.

¹²⁵ Svedjedal. 2012. s. 79.

¹²⁶ Fredriksson. 2012. s.95.

¹²⁷ Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: en dokumentation. "Årgång 2011": 8 mars-12 april 2012.* s.7.

koppla till vad Svedjedal förklarar som ”Sociopoetik” vilket bland annat innefattar studier om att det är läsaren som styr marknaden snarare än författaren och förlagen.¹²⁸ Konsekvensen blir dock att en ond cirkel bildas genom att pojkar som redan ogillar läsning får ännu svårare att finna litteratur som kan väcka intresset.

8.1 Genre och protagonist

Som Connell menar är manligt och kvinnligt något som orsakas av en social struktur snarare än något biologiskt och är en process som startar redan vid födelsen.¹²⁹ Andræ förklarar att i de pojk- och flickböckerna som hon undersöker finns det ett syfte att forma flickor och pojkar efter de roller som samhället förväntar sig att de tar.¹³⁰ Historiskt sett är den typiska flickboken generellt en vardagsrealistisk berättelse där relationer och hemmet är i fokus och med en flicka som protagonist.¹³¹ Precis som speglingsteorin antyder så speglas alltså kvinnans roll i samhället i ungdomslitteraturen.¹³² Även Nikolajeva menar att karaktärerna i litteraturen måste liknas vid de i den icke-litterära världen för att berättelsen ska verka trovärdig och accepteras av allmänheten.¹³³ Anledningen till att det är flickorna som skildras i vardagsrealismen med inslag av hemmet, relationer och familjeproblem kan bero på att hemarbete och omsorg betraktas som en kvinnas arbetsuppgifter.¹³⁴ Vi kan dock se i denna undersökningen att det däremot är de kvinnliga huvudkaraktärerna som dominerar fantasygenren, som är en genre med äventyrliga inslag. Vidare kan det diskuteras huruvida de stereotypiska flick- och pojkböckerna lever kvar i dag.

Andræs undersökning publicerades 2001 och bestod av material i form av B. Wahlströms ungdomsböcker med röd respektive grön pärm vilket symboliserar för vilket kön som boken var tänkt för.¹³⁵ De böckerna med en röd pärm var alltså riktad till flickor medan de med grön var till pojkar.¹³⁶ De böcker med en röd respektive grön pärm innehåller traditionella drag om hur en pojke bör bete sig och hur en flicka bör bete sig. Enligt Connells fyra huvudstrukturer går det att urskilja en av de här, de symboliska relationerna, alltså att det finns tolkningar om hur en pojke respektive flicka ska vara. Litteraturen påvisar alltså hur

---

¹²⁸ Svedjedal. 2012. s. 88-89.

¹²⁹ Connell. 2015. s. 26, 141.

¹³⁰ Andræ. 2001. s. 19.

¹³¹ Andræ. 2001.s.14-15.

¹³² Svedjedal. 2012. s. 88.

¹³³ Nikolajeva. 2004. s. 132.

¹³⁴ Connell. 2015. s. 117-120.

¹³⁵ Andræ. 2001. s.13.

¹³⁶ Andræ. 2001. s.13.

pojkar och flickor bör bete sig.¹³⁷ Samtidigt som litteraturen påverkas av de strukturer som finns i samhället för pojkar och flickor, så fungerar den också som ett verktyg för att, som Connell beskriver det, upprätthålla genusstrukturerna.¹³⁸

Idag ser marknaden annorlunda ut och i och med feminismen och jämställdhetseftersträvan är uppdelningen av pojk- och flickböcker inte densamma som då.¹³⁹ Här ser vi ännu en gång hur samhällets strukturer speglas i litteraturen, i samband med att könsnormer ifrågasätts försvinner den tydliga uppdelningen av pojk- och flickböcker. Nikolajeva menar dock att studier visar att protagonisterna ofta fortfarande följer de normer som samhället tillskrivit pojkar respektive flickor.¹⁴⁰ Hon förklarar också att könsstereotyper förändras med tiden, vilket enligt speglingsteorin bör ske även i litteraturen.¹⁴¹ Vad som kan vara intressant då är att urskilja nya mönster som möjligen inte är lika tydliga och direkta som en grön respektive röd pärm, men som skiljer de olika titlarna åt och indirekt riktas till pojkar eller flickor. Till exempel med utgångspunkt i att marknaden riktar sig till flickor och mestadels består av fantasy med kvinnliga protagonister, skulle det kunna tänkas att fantasyboken är den nya och indirekta typen av en så kallad flickbok. Eller så är det ett tydligt tecken på att gränsen mellan pojk- och flickböcker försvinner mer och mer. Alltså att en titel med element som traditionellt sett tilltalar pojkar, nu innehåller en flicka som huvudkaraktär. Enligt Nikolajeva innebär detta dock ett enkelt könsbyte och att det är en tjej som följer det maskulina genusmanuskriptet istället för en pojke.¹⁴² Det går även fortfarande att se mönster från de traditionella pojk- och flickböckerna som lever kvar. Till exempel är de kvinnliga protagonisterna fortfarande överrepresenterade i den genre vi kallar vardagsrealism, förutom år 2017.

Connell menar att pojkar och flickor delas in i fack redan från födseln, att pojkar ska vara livliga och tuffa medan flickor ska vara passiva och lugna, vilket reflekteras både i läsning och i litteraturen.¹⁴³ Att läsning och andra stillasittande aktiviteter är så kallade flickaktiviteter speglas dels i innehållet av litteraturen men också i utgivningen.¹⁴⁴ I litteraturen på så sätt att flickor fortfarande är överrepresenterade inom vardagsrealism och pojkar i spänningsgenren,

---

¹³⁷ Connell. 2015. s. 123-124.

¹³⁸ Connell. 2015. s. 109-112.

¹³⁹ Kåreland ”Barnlitteraturens utveckling i Sverige”. 2008.s. 4.

¹⁴⁰ Nikolajeva. 2004. s. 129.

¹⁴¹ Nikolajeva. 2004. s. 131.

¹⁴² Nikolajeva. 2004. s. 133.

¹⁴³ Connell. 2015. s. 141-142.

¹⁴⁴ Fredrikson Taube. 2012. s. 80.

och i utgivningen då det ges ut fler titlar som är medvetet eller omedvetet anpassade efter flickors smak.

Något som är intressant är att det år som det gavs ut minst ungdomstitlar i antal var också det året som klyftan mellan manliga och kvinnliga protagonister var som minst. År 2016 då flest titlar gavs ut var däremot skillnaden större. Alltså påvisas här att klyftan mellan manliga och kvinnliga protagonister blir större ju fler titlar som ges ut. Forskning visar att pojkar är mer känsliga för vilket kön protagonisten har medan det för flickor inte spelar lika stor roll, vilket gör det lättare att publicera titlar som tilltalar flickor.¹⁴⁵ Med det konstaterat går det att påstå att utbudet för pojkar procentuellt inte blir större även om det skulle ges ut fler titlar, under den undersökta perioden. Connell lyfter Thornes undersökning som visar att pojkar ser ner på flickorna, att pojkarna inte vill vara nära flickorna i och med att de har ”tjejbaciller”. Pojkar vill alltså redan från tidig ålder inte associeras med flickorna, och de undviker kvinnlighet för att det anses vara negativt.¹⁴⁶ Den majoriteten av kvinnliga protagonister resulterar i att det finns betydligt färre titlar anpassade för pojkar än flickor. Dock, om flickor skulle vara lika känsliga för vem protagonisten är, som pojkar generellt är, skulle det fortfarande finnas mer litteratur för flickorna.

Spänningsgenren kan generellt, enligt vad Kåreland säger, betraktas som en genre som tilltalar pojkar, eftersom pojkar enligt henne föredrar litteratur med äventyrliga inslag.¹⁴⁷ Även baserat på att Nikolajeva menar att en äventyrlig berättelse med en pojke som huvudkaraktär kan uppfattas som mer trovärdig.¹⁴⁸ Som nämnt ovan skriver Connell att pojkar från födseln lär sig att vara aktiva, och lär sig föredra aktiva aktiviteter och det kan då antas vara ett av skälen till att pojkar föredrar böcker med spänning.¹⁴⁹ Med undantag från 2016 har det varit fler manliga än kvinnliga protagonister inom genren spänning. Spänningsgenren är totalt sett den tredje vanligaste genren under de undersökta åren. Trots att det är den tredje största och innehåller flest manliga protagonister utgör den bara en liten del av utgivningen eftersom de två vanligaste är betydligt större. Den del av marknaden som riktas till pojkar är alltså väldigt begränsad eftersom det främst är inom spänningsgenren. Inom studier i sociopoetik diskuteras det huruvida det är läsaren eller författaren och förlagen som styr vad som finns på marknaden. Här uppstår en fråga om det är författarna och förlagen som har fastnat i genusstrukturer om att pojkar föredrar litteratur med spänning. Eller om det är pojkars intressen som styr vad

---

¹⁴⁵ Schmidl. 2005. s. 288-289.

¹⁴⁶ Connell. 2015. s. 32-34.

¹⁴⁷ Kåreland. ”Kön och klass i Mats Wahls Vinterviken”. 2005. s. 345.

¹⁴⁸ Nikolajeva. 2004. s. 132.

¹⁴⁹ Connell. 2015. s. 141-142.

förlagen ger ut? Ännu en gång ser vi hursomhelst att flickorna har fler valmöjligheter medan pojkarna får ett mer begränsat utbud på grund av dels deras känslighet för innehåll men också bristen på pojkar i litteraturen.

År 2016 ökade fantasy- och vardagsrealismgenren med många titlar vardera, vilket kan ha att göra med den totala ökningen av titlar det året. Något som är intressant är att endast de tre populäraste genrerna ökade detta året medan resterande genrer minskade i antal titlar. De genrerna som ökade var främst fantasy och vardagsrealism. Kåreland menar att vardagsrealism med inslag av bland annat relationer är en genre för flickor, och både den och fantasy domineras av flickprotagonister under de undersökta åren.¹⁵⁰ Ungdomslitteraturen verkar under de undersökta åren på så sätt vara anpassad efter tjejers intressen.

Fantasy är en genre som har hållit sig stark genom denna period och som tidigare nämnt har den funnits med sedan 80-talet och varit en populär genre sedan dess.¹⁵¹ En aspekt som är intressant är att fantasy enligt bland annat Nikolajeva skulle betraktas som genre som tilltalar pojkar eftersom den ofta innehåller mycket äventyr.¹⁵² Alltså kommer det ut böcker som borde attrahera pojkar, men på grund av den kvinnliga protagonisten så utesluts indirekt målgruppen som är pojkar, vilket kan kopplas till Connells teori om pojkars negativa inställning till flickor.¹⁵³ Nikolajeva förklarar att en kvinnlig protagonist som följer det maskulina genusmanuskriptet kallas för ”a hero in drag”. Alltså att det som tidigare nämnt, endast sker ett enkelt könsbyte. Det är istället en karaktär som förklaras som kvinnlig till sitt yttre som följer det manliga schemat. Hon menar att detta förekommer i en del moderna fantasytitlar och betraktas som politiskt korrekta.¹⁵⁴ Fantasygenren är också enligt Nikolajeva en genre där flickor får betydligt mer frihet och möjlighet till utveckling än i vardagsrealismen där karaktärerna måste vara mer trovärdiga.¹⁵⁵ I och med att det är ett stort antal fantasytitlar med flickprotagonister under den undersökta perioden kan det tänkas att det fanns ett behov av litteratur där flickor får en frihet som inte får plats i vardagsrealismen. Utbudet för tjejer blir återigen större och mer varierat än det för pojkar. Här uppstår igen frågan från ett sociopoetiskt perspektiv. Alltså, satsar förlagen på den typ av litteratur för att flickor föredrar den, eller styrs flickor av förlagens satsningar? Satsningarna kan också tänkas bero på förlagens strävan att vara politiskt korrekta.

---

¹⁵⁰ Kåreland. ”Kön och klass i Mats Wahls Vinterviken”. 2005. s. 345.

¹⁵¹ Kåreland ”Barnlitteraturens utveckling i Sverige”. 2008. s.7.

¹⁵² Nikolajeva. 2004. s. 129-130.

¹⁵³ Connell. 2015. s. 32-34.

¹⁵⁴ Nikolajeva. 2004. s. 133.

¹⁵⁵ Nikolajeva. 2004. s. 130.

Science fiction är en av de genrerna som minst titlar ges ut inom. Enligt Nikolajeva ges science-fiction-genren precis som fantasygenren flickorna mer utrymme att utvecklas, trots detta finns det betydligt mindre flickprotagonister samt mindre titlar totalt inom science-fiction.¹⁵⁶ Det kan tänkas bero på Connells teori om att de tekniska yrkena och egenskaperna snarare betraktas som manliga.¹⁵⁷ Eftersom genren grundas i vetenskapliga teorier och teknologi blir svårt för allmänheten att föreställa sig en flicka i huvudrollen.

Dystopigenren som i många fall är snarlik science-fiction är framträdande under åren i förhållande till science-fiction. Dystopi och science-fiction kan bygga på samma grund genom att dystopier ofta utspelas i en framtid som har egenskaper utifrån science-fiction-genren.¹⁵⁸ Statistiken hade sett annorlunda ut om vi inte separerat dystopi från science-fiction och det kan argumenteras för att de ingår under samma rubrik. Vi har dock valt att dela upp dem ändå eftersom det görs i ELSA. Det är däremot intressant att diskutera kring varför uppdelningen i ELSA ser ut som den gör. Har dystopin blivit så pass stor inom ungdomslitteraturen och tagit över science-fiction-genren och gjort att titlar inte längre klassas som science-fiction utan dystopi? Eller är science-fiction en genre som inte förekommer i ungdomslitteraturen? Dystopigenren är stark och har relativt många titlar under de undersökta åren, medan science-fiction i genomsnitt innehåller några få titlar per år. En anledning kan tänkas vara den framgång som den dystopiska trilogin *Hungerspelen*¹⁵⁹ förde med sig, och även *Divergent*¹⁶⁰, vilket kan ha gjort genren populär och mer uppmärksam i ungdomslitteraturen.

8.2 Ämnesord

Under åren som undersöktes var ämnesorden *kärlek*, *vänskap*, *pojkar*, *övernaturligt* och *flickor* med varje år och innehöll flest titlar totalt. Det finns flera faktorer som tyder på att titlarna var mer riktade till flickor än vad de var till pojkar, delvis genom att det var betydligt många fler titlar med ämnesordet *flickor*. Både *vänskap* och *kärlek* är teman i böcker som i Andræs undersökning betraktas som teman en traditionell flickbok innehåller.¹⁶¹ Flickböckerna i Andræs studie handlar om relationer, och att skapa eller föra samman en familj.¹⁶² Det fanns

---

¹⁵⁶ Nikolajeva. 2004. s. 130.

¹⁵⁷ Connell. 2015. s. 117-120.

¹⁵⁸ Nationalencyklopedin. "dystopi". <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/dystopi> (Hämtad 2020-06-10).

¹⁵⁹ Bonnier Carlsén. "Hungerspelen". <https://www.bonniercarlsen.se/bocker/153544/hungerspelen/> (Hämtad 2020-05-28).

¹⁶⁰ Modernista. "Divergent". <http://www.modernista.se/bocker/divergent> (Hämtad 2020-05-28).

¹⁶¹ Andræ. 2001. s. 14-15.

¹⁶² Andræ. 2001. s. 243.

många olika varianter av ämnesord som handlade om olika typer av föräldrakonstellationer som kan kopplas till Connells tankar om att kvinnans traditionella roll i samhället är inom omsorg och att hemmet är en kvinnas sfär.¹⁶³ Att ämnen om föräldrar är vanligt förekommande i ungdomslitteraturen kan delvis bero på att protagonisten inte är myndig och att en förälder eller vårdnadshavare därför har stor betydelse i en ungdoms liv. Detta gäller framförallt för flickprotagonisterna eftersom de enligt det kvinnliga schemat förväntas vara passiva, beroende och mindre självständiga än pojkar.¹⁶⁴ Det kan även bero på att familjer är viktiga i böcker om relationer. Relationer av olika slag som familjerelationer, vänskapsrelationer och kärleksrelationer är alla populära ämnen under de undersökta åren. Connell menar via Thornes undersökning att flickor börjar intressera sig tidigare och mer åt kärlek och romans än vad pojkar gör, vilket kan medföra att de är mer intresserade av relationer i litteraturen.¹⁶⁵

Med tanke på hur vanligt det är med kärleksrelationer i ungdomslitteraturen kan det tyckas underligt att ämnesord som berör sex är så pass ovanliga. Detta kan dock bero på hur Sbi arbetar med ämnesorden, att de till exempel inte tillskrev sex som ämnesord av olika anledningar. År 2016 tillkom det dock en ökad variation på ämnesord som berör sex, till exempel *BDSM* och *sexfantasier*. Det skulle kunna förklaras med att den erotiska och romantiska filmen *Fifty shades of Grey* hade premiär 2015 och väckte stor uppmärksamhet i världen och samhället.¹⁶⁶ Redan 2012 när boken *Femtio nyanser av honom*¹⁶⁷, som filmen är baserad på, kom ut i Sverige startade vågen som influerade samhället inom flera olika områden, som till exempel modebranschen och filmindustrin.¹⁶⁸ Sedan kan det tänkas att trenden påverkade ungdomslitteraturen efter att filmen kom ut. Det här är ett tydligt exempel på ”Samhället i Litteraturen” som Svedjedal förklarar.¹⁶⁹

En annan trend som kan urskiljas är att under åren 2013 och 2014 var det många titlar vars ämnesord handlade om döden i olika varianter som till exempel *döda föräldrar* och *döda syskon*. John Greens bok *Förr eller senare exploderar jag* som handlar om två cancersjuka ungdomar som kom ut 2012 i USA och 2013 i Sverige och blev en stor succé som 2014

---

¹⁶³ Connell. 2015. s. 118-119.

¹⁶⁴ Nikolajeva. 2004. S. 129.

¹⁶⁵ Connell. 2015. s. 33.

¹⁶⁶ IMDB. ”Fifty shades of Grey”. <https://www.imdb.com/title/tt2322441/> (Hämtad 2020-06-10)

¹⁶⁷ Nordstedts. ”Femtio nyanser av honom” <http://www.norstedts.se/bocker/113873-femtio-nyanser-av-honom> (Hämtad 2020-05-28).

¹⁶⁸ Sara Fridh. ”Fifty shades of Grey - här är underkläderna” *Expressen*. 2015. <https://www.expressen.se/noje/fifty-shades-of-grey--har-ar-underkladerna/> (Hämtad 2020-06-10)

¹⁶⁹ Svedjedal. 2012. s. 78.

filmatiserades.¹⁷⁰ Denna boken kan ha påverkat marknaden och vara en anledning till varför det kom ut så mycket titlar som hade med döden att göra. Det blev dock inte en ökning av titlar som hade ämnesord relaterade till sjukdomar vilket kunde tänkas eftersom boken handlade om sjukdomar.

Det finns en del ämnesord som speglar samtida händelser, som till exempel *sociala medier*, *klimatförändring* och *terrorism*. Det finns ytterst få titlar med dessa tre ämnesord, men att de överhuvudtaget tillkommer i utgivningen påvisar en pågående debatt. Dessa händelser diskuteras mer specifikt i analysdelen.

Varje titel ska enligt Sbis lathund gällande ämnesord tillskrivas det land eller annan geografisk plats som berättelsen utspelar sig i, om det är möjligt. Det går att se i undersökningen att de flesta titlarna som inte utspelar sig i en fiktiv värld skildras i en västerländsk miljö. De överrepresenterade länderna är Sverige, USA och Storbritannien. Eftersom Sverige lever i en västerländsk kultur kan det vara anledningen till att också litteraturen som ges ut här präglas av det. Det kan även bero på att det är lättare att översätta titlar från engelska och därför är majoriteten av de internationella titlarna därifrån.

En pågående debatt i samhället nu är den om politisk korrekthet, vilket är något som också präglar ungdomslitteraturen och förmodligen sätter en press på förlagen.¹⁷¹ Även Nikolajeva nämner hur politisk korrekthet kan påverka bland annat karaktärerna i litteraturen.¹⁷² Det kan urskiljas genom att ämnesord som berör bland annat HBTQ+ blir allt vanligare med åren. *Homosexualitet* är det vanligaste HBTQ+-ämnesordet och det tillkommer även flera olika varianter av sexualitet inom ämnesorden. Dock är det intressant i frågan om protagonist då genuset hen endast förekommer i ytterst få titlar. Det går att konstatera att det som sker i samhället speglas i litteraturen, så vad säger bristen på hen-protagonister i litteraturen om samhället? *Feminism*, *jämställdhet* och *starka flickor* förekommer inte heller i så många titlar under de undersökta åren vilket går emot debatten om politisk korrekthet. Feminism har också normaliserats med åren och det kan därför tyckas att det borde finnas fler titlar inom ämnet. Utifrån speglingsteorin kan det antas att titlar som handlar om feminism och jämställdhet kommer att öka först efter #metoo-rörelsen som väckte mycket uppmärksamhet och debatt 2018.

---

¹⁷⁰ Bonnier Carlsen. "Förr eller senare exploderar jag". <https://www.bonniercarlsen.se/bocker/185214/forr-eller-senare-exploderar-jag/> (Hämtad 2020-04-23).

¹⁷¹ Jesper Ericson. "Krönika: Därför bör du vara stolt över att vara PK". Sveriges radio P4. 2018. <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=86&artikel=6899672> (Hämtad 2020-05-21).

¹⁷² Nikolajeva. 2004. S. 133.

8.3 Författare

Liksom läsning är även att skriva en stillasittande aktivitet som flickor enligt forskning generellt sett är bättre på och mer intresserade av.¹⁷³ Enligt Connell är lugna aktiviteter något som flickor lär sig tycka om redan från födseln.¹⁷⁴ Det har också sedan ett antal år tillbaka varit flickorna som är duktiga på att skriva i skolan enligt PISA-undersökningar.¹⁷⁵ Det kan tänkas naturligt att den som läser också är den som skriver. Enligt Sbi är det som tidigare nämnt de unga, kvinnliga författarna som sedan 2011 har dominerat ungdomslitteraturen i Sverige.¹⁷⁶ Connell beskriver i produktionsrelationer om hur kvinnor och män generellt väljer olika yrken, att kvinnor väljer de mer kulturella yrken som till exempel författaryrket.¹⁷⁷ I en artikel i SvD från 2012 skrivs det att det syns en utgivningstrend som kan tyckas riktad mot tjejerna, på grund av det överväldigande antalet kvinnor i ungdomslitteraturen. Både inom kategorin författare och protagonist.¹⁷⁸ Likt protagonist-uppdelningen så ökar skillnaden mellan de manliga och kvinnliga författarna ju fler titlar som ges ut. Detta antyder att när satsningar inom ungdomsboksgenren på förlagen sker är de generellt på kvinnliga författare med titlar innehållande en kvinnlig protagonist. Vilket kan tolkas som att majoriteten av ungdomslitteraturen i Sverige under denna period är för kvinnor, av kvinnor. Dock tror varken förläggaren Lotta Lyssarides eller Eva Dahlin att förlagen medvetet vänder sig till de läsande flickorna med den ökade utgivningen av kvinnliga författare och protagonister.¹⁷⁹ Dahlin säger i intervjun att det nog snarare handlar om vilka det är som skriver.¹⁸⁰ Dock är det svårt att hitta och ta fram statistik om hur könsfördelningen ser ut bland de som skickar in manus till förlagen eftersom de stora förlagen kan få in hundratals manus om dagen.¹⁸¹ Men Lyssarides tror att tjejer inspireras av andra tjejer som skriver och Dahlin uttrycker att ”Den starka uttrycksviljan som framför allt unga kvinnor manifesterar i bloggar och läsecirklar på nätet kanske även leder till fler kvinnliga författarskap”.¹⁸² Även Caisa Bromberg, som var förläggare på Bromberg

---

¹⁷³ Fredrikson Taube. 2012. s. 80-81.

¹⁷⁴ Connell. 2015. s. 141-142.

¹⁷⁵ Fredriksson. 2012. s.95.

¹⁷⁶ Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: en dokumentation. "Årgång 2011": 8 mars-12 april 2012.* 2012. s.7.

¹⁷⁷ Connell. 2015. s. 119.

¹⁷⁸ Spektra. "Kvinnor dominerar ungdomsböckerna". *Svenska dagbladet*. 2012. <https://www.svd.se/kvinnor-dominerar-ungdomsbockerna> (Hämtad 2020-06-09)

¹⁷⁹ Spektra. 2012.

¹⁸⁰ Spektra. 2012.

¹⁸¹ Kajsa Haidl och Hugo Lindkvist. "Kvinnor på väg att ta över författaryrket". *Dagens nyheter*. 2019. <https://www.dn.se/kultur-noje/kvinnor-pa-vag-att-ta-over-forfattaryrket/> (Hämtad 2020-06-09)

¹⁸² Spektra. 2012.

förlag, menar att digitala forum för skrivande kan ha en positiv inverkan på kvinnor som skriver och lyfter exempelvis Facebookgruppen ”Skrivgäris”. ”Skrivgäris” beskrivs som ”en mötesplats och inspirationsgrupp för kvinnor och icke-binära” och ”... en fantastisk frizon för kvinnor och icke-binära som bjöd in till naknare konversationer.”

Som tidigare nämnt var det männen som på 1980-talet var överrepresenterade inom ungdomslitteraturen, både i fråga om författare och protagonist. I artikeln i SvD från 2012 skrivs det att författare som Ulf Stark, Per Nilsson och Peter Pohl som dominerade ungdomslitteraturen under 80- och 90-talet numera får sällskap av ett överväldigande antal kvinnliga författare.¹⁸³ Dahlin bekräftar att de män som förr skrev ungdomsböcker har försvunnit och att dem uttrycker att de känner sig för långt ifrån nu och har inte längre egna barn i tonåren.¹⁸⁴ Niklas Håkansson från Skurups folkhögskolas skivrarlinje säger att det bara är kvinnor som satsar på sitt skrivande och inspirerar i sin tur andra kvinnor, och han tror att det säkerligen kommer att upprätthållas så här de kommande åren.¹⁸⁵ Detta kan återigen kopplas till Connells teori om produktionsrelationer och att kvinnor generellt och strukturellt väljer de kulturella yrkena.¹⁸⁶

Faktumet att pojkar föredrar litteratur skriven av män och om män, gör det ännu en gång svårare för pojkar att attraheras av den litteratur som finns på marknaden i dag.¹⁸⁷ Även inom resten av det litterära fältet i Sverige verkar det som att det nu och under flera år tillbaka har varit kvinnorna som tar över författaryrket.¹⁸⁸ År 2019 var debutanterna 72% kvinnor och sedan många år tillbaka är majoriteten av eleverna på skrivarskolor kvinnor.¹⁸⁹ Det skrivs också i DN att enligt Svenska förläggareföreningen är uppskattningsvis 90% av de som skickar in bidrag till Lilla Augustpriset är unga kvinnor och flickor.¹⁹⁰ Trots att artikeln är från 2019 innehåller den mycket relevant information för den här undersökningen eftersom det diskuteras bland annat att Håkan Bravinger från Nordstedts redan 2009 kände på sig att det hade hänt något med könsfördelningen bland författarna.¹⁹¹ Enligt artikeln i DN har den kvinnliga dominansen av författare börjat synas redan för flera år sedan dels sett till debutanter men också

---

¹⁸³ Spektra. 2012.

¹⁸⁴ Spektra. 2012.

¹⁸⁵ Haidl Lindkvist. 2019.

¹⁸⁶ Connell. 2015. s. 119.

¹⁸⁷ Schmidl. 2005. s. 288-289.

¹⁸⁸ Haidl Lindkvist. 2019.

¹⁸⁹ Haidl Lindkvist. 2019.

¹⁹⁰ Haidl Lindkvist. 2019.

¹⁹¹ Haidl Lindkvist. 2019.

som nämnt vilka som söker till författar- och skrivskolor.¹⁹² Precis som PISA-undersökningar visar har flickor sedan ett antal år tillbaka haft en bättre läsförmåga än pojkar och enligt Bravinger är den tydligaste resan till att bli författare är att man är en stor läsare av litteratur.¹⁹³ Alltså genererar läsningen ett skrivande och utifrån pojkars bristande kunskaper inom läsning under de undersökta åren, kan det förmodas att uppdelningen av manliga och kvinnliga författare kommer att bestå under en längre period. Även här skapas det en ond cirkel i form av att ju färre män som skriver desto svårare blir det också för pojkar att hitta manliga, skrivande förebilder vilket kan resultera i att färre pojkar skriver. Bravinger menar också att de senaste tio åren har författarskolorna dominerats av kvinnor och han tror att det enda sättet att få tillbaka männen i skrivande, är att få tillbaka dem i läsandet. ”Om unga män inte läser böcker kommer vi inte ha unga, medelålders och äldre män som skriver böcker.”¹⁹⁴

Dock blir det problematiskt när ord som ”kvinnoyrke” förekommer i diskussionen om författaryrket. Som diskuterat i den här uppsatsen och enligt genusteorin finns det manliga och kvinnliga yrken på samma sätt som manliga och kvinnliga egenskaper. Trots att pojkarnas och männens bristande intresse för litteratur problematiseras kommer förmodligen meningar som ”Att vara författare är på väg att bli ett kvinnoyrke”, att spä på underlaget för det abstrakta schemat om manligt och kvinnligt. Som tidigare nämnt beskriver Connell i produktionsrelationer att män väljer generellt de tekniska yrkena och kvinnorna väljer de kulturella, vilket visar på att författaryrket väljs mer av kvinnor.¹⁹⁵ Författaryrket har som tidigare nämnt varit mansdominerat under 80- och 90-talet, och det går att fråga sig varför män då dominerade i ett kulturellt yrke? Har författaryrket blivit ett yrke som domineras av kvinnor för att de rent generellt ska föredra kulturella yrken och männen har försvunnit eftersom de ska föredra tekniska yrken? Kvinnorna fick rent av kanske inte ta den plats inom författaryrket som de får nu. Ett exempel på att kvinnor inte fick ta samma plats under 1990-talet är författaren till Harry Potter. J.K. Rowling kunde inte skriva ut sitt namn på Harry Potter serien eftersom de trodde att hennes bok inte skulle sälja lika bra om det stod ett kvinnonamn på boken, och den första boken *Harry Potter and the Philosopher's Stone* kom ut 1997.¹⁹⁶ Vilket visar på hur mycket det påverkade om det var en kvinna eller en man som skrivit.

---

¹⁹² Haidl Lindkvist. 2019.

¹⁹³ Haidl Lindkvist. 2019.

¹⁹⁴ Haidl Lindkvist. 2019.

¹⁹⁵ Connell. 2015. s. 119.

¹⁹⁶ Christiane Amanpour & Eliza Mackintosh. ”J.K. Rowling wrote a secret manuscript on a party dress” CNN. 2017. <https://edition.cnn.com/2017/07/10/world/amanpour-j-k-rowling-interview/index.html> (Hämtad 2020-06-12).

Sett utifrån vad som presenterats i det här avsnittet går läsandet och skrivandet hand i hand och det går att tyda en så kallad negativ spiral för pojkarnas och männens del.

9. Sammanfattning

Vi kan se genom kartläggningen som gjorts här att ungdomsboksmarknaden 2013-2017 huvudsakligen tilltalar flickor. Vi kan också se att utgivningen året innan ”boomen” inte skiljer sig mot utgivningen under barnboksboomen mer än i antal vissa år. Trots att framförallt pojkar, är den gruppen vars läsförmåga under en period försämrats enligt PISA-undersökningar, väljer förlagen alltså att satsa på en annan målgrupp under den undersökta perioden. Det beror troligen på ekonomiska faktorer men som tidigare nämnt blir det ännu svårare för den utpekade gruppen att väcka ett läsintresse. Detta tyder alltså på att många av förlagssatsningar drivs av en vinstfråga snarare än läsfrämjande, i alla fall för ungdomar.

De utgivna titlarna under de undersökta åren domineras av kvinnliga författare. Att fler kvinnor än män idag ägnar sig åt författaryrket syns även i debatter om kvinnor som författare inom resten av det litterära fältet i Sverige.¹⁹⁷ Det kan förklaras med Connells teori om produktionsrelationer där olika yrken anses vara manliga eller kvinnliga, och de kulturella är kvinnliga.¹⁹⁸ Den här undersökningen tyder på att ju fler titlar som ges ut desto större blir klyftan mellan manliga och kvinnliga författare. Det gäller även protagonister, att ju fler titlar som publiceras desto större blir klyftan mellan de olika könen. Vi kan konstatera att kvinnorna dominerar utgivningen under åren 2013 till och med 2017, i både fråga om författare och protagonist. Eftersom pojkar helst läser om protagonister som är pojkar tyder det på att de titlar som gavs ut under den undersökta perioden inte tilltalar pojkar i samma grad som de tilltalar flickor. Utgivningen är alltså inte anpassad efter pojkars preferenser och kan därför tyckas vara anpassad efter flickors intressen, både i form av att fler titlar med flickprotagonister publiceras, men också de ämnen som titlarna handlar om. Enligt Connell eftersträvar pojkar det som anses vara manligt och eftersom läsning i sig anses vara en kvinnlig aktivitet samt innehållet i litteraturen kan tyckas vara ämnen som tilltalar kvinnor, undviker därför pojkar det.¹⁹⁹

---

¹⁹⁷ Haidl Lindkvist. 2019.

¹⁹⁸ Connell. 2015. s. 119.

¹⁹⁹ Connell. 2015. s. 141-143.

Det finns fortfarande mönster som tyder på den tidigare indelningen av pojk- och flickböcker i litteraturen, till exempel att det är flest pojkprotagonister inom spänningsgenren och flest flickprotagonister i vardagsrealismen. Dock går det att urskilja genom undersökningen att fantasy, som är den mest populära genren, innehåller flest flickprotagonister, trots att den innehåller element som enligt Kåreland tilltalar pojkar.²⁰⁰ Detta kan förklaras med vad Nikolajeva diskuterar om politisk korrekthet och som kallas ”a hero in drag”.²⁰¹

Det fanns ämnesord under den undersökta perioden som anspelade på samtida händelser och fenomen i samhället. Till exempel ökningen av psykiska sjukdomar i ungdomslitteraturen 2015, kan kopplas till att det blir allt vanligare med psykisk ohälsa bland barn och unga.²⁰² Vi kunde också urskilja trender inom ungdomslitteraturen som kan antas vara inflytanden från vuxenlitteraturen och filmbranschen. Exempelvis att det tillkom ämnesord som *BDSM* och *sexfantasier* i samband med att filmen *Fifty shades of Grey* kom ut. Något annat som speglas i ungdomslitteraturen under denna period är bland annat klimatdebatten och normaliseringen av HBTQ+. Detta antyder att det finns ett samband mellan ungdomslitteraturen och samtida debatter och fenomen under den undersökta perioden.

De vanligaste ämnesorden är *flickor*, *kärlek* och *vänskap*, vilka är ämnen som traditionella flickböcker innehåller.²⁰³ En av de populäraste genrerna i vår undersökning är vardagsrealism där familj och relationer är i fokus, vilket är det som flickor föredrar att läsa om enligt Kåreland.²⁰⁴ Det blir alltså svårare för pojkar att hitta litteratur som de finner intresse för, både på grund av att majoriteten av titlarna har flickprotagonister men även på grund av de ämnen som titlarna berör. Detta kan bero på att pojkar i tidig ålder lär sig att avvisa flickor och kvinnliga egenskaper enligt Connell.²⁰⁵ Detta gäller då läsningen i dubbel bemärkelse eftersom läsning anses vara en flickaktivitet samt innehållet i majoriteten av litteraturen anses som ämnen som tilltalar flickor.²⁰⁶ När marknaden ser ut som den gör blir det svårt att bryta normen att läsning är en flickaktivitet, eftersom marknaden inte attraherar pojkar på samma sätt med

---

²⁰⁰ Kåreland. ”Kön och klass i Mats Wahls Vinterviken”. 2005. s. 345.

²⁰¹ Nikolajeva. 2004. s. 133.

²⁰² Folkhälsomyndigheten. ”Statistik om psykisk hälsa bland barn och unga”. 2019.

²⁰³ Kåreland. ”Kön och klass i Mats Wahls Vinterviken”. 2005. s. 345.

²⁰⁴ Kåreland. ”Kön och klass i Mats Wahls Vinterviken”. 2005. s. 345.

²⁰⁵ Connell. 2015. s. 30-34.

²⁰⁶ Fredrikson Taube. 2012. s. 80. och Kåreland. ”Kön och klass i Mats Wahls Vinterviken”. 2005. s. 345.

sin utgivning. Det blir ingen vinning för förlagen att satsa på att ge ut titlar som attraherar pojkar. Konsekvensen av detta är att en ond cirkel bildas genom att pojkar som inte läser får svårare att hitta litteratur som väcker deras intressen. Vilket i sin tur genererar att färre pojkar skriver enligt Bravinger.²⁰⁷ För flickor däremot finns det mycket valmöjligheter i utbudet, dels på grund av de förlagssatsningarna som gjorts, men också för att de enligt forskning inte är lika känsliga för innehåll som pojkar.²⁰⁸ Om pojkar inte blir mindre känsliga för innehåll och vem författaren är, lär kvinnor dominera författaryrket i ännu högre grad i framtiden.

Barnlitteraturen ökade i antal under 2014–2017. Antalet ungdomstitlar sjönk däremot 2014 för att året efter öka lite, och sedan 2016 öka markant. År 2017, som var det sista året under barnboksboomen, sjönk antalet ungdomstitlar igen. Vi kan då anta att barnlitteraturen prioriterades istället för ungdomslitteraturen på förlagen. Utgivningen ser ungefär likadant under alla åren som här undersöks. Det året som antal titlar ökade inom ungdomsboksgenren blev det snarare mer av det som det redan fanns mycket av, istället för ett ökat utbud av det som det fanns mindre av. Alltså kom det ännu mer fantasy- och vardagsrealismtitlar, titlar med kvinnliga författare och kvinnliga protagonister istället för till exempel science-fictiontitlar eller titlar av manliga författare med en pojke i huvudrollen.

9.1 Vidare forskning

Det finns fortfarande vidare forskning att göra om detta ämne. Till exempel undersöka om hen-protagonister blir vanligare i framtidens ungdomslitteratur, då de knappt gjorde sig bemärkta i denna undersökning. Kommer pojktoprotagonister i framtiden bli vanligare i ungdomslitteraturen, eller kommer det bli en genre helt anpassad efter flickors intressen? Det hade också varit intressant att undersöka åren efter #metoo-rörelsen och se om fler titlar behandlar feministiska frågor.

Något annat som hade varit givande är att undersöka utgivningen av ungdomslitteratur i andra länder inom alla de aspekter som lyfts i denna uppsats. Både i de länder med liknande PISA-resultat men också de med annorlunda resultat, för att se om utbudet av ungdomslitteratur har ett samband med ungdomarnas läsintressen och läsförmåga. Samt för att se om det ges ut lika lite ungdomsböcker i andra länder som det gör i Sverige, och om de följer samma trender.

---

²⁰⁷ Haidl Lindkvist. 2019.

²⁰⁸ Fredrikson Taube. 2012 s. 82.

Något annat som är intressant att undersöka i och med PISA-resultaten, är hur utgivningen av ungdomslitteraturen ser ut efter de positiva förändringar som PISA-undersökningen från 2015 påvisade. Vågar förlagen satsa mer på ungdomslitteratur när PISA-resultaten visar att ungdomar läser bättre och mer?

Vidare forskning kan också göras kring fördelningen mellan manliga och kvinnliga huvudkaraktärer och författare i vuxenlitteraturen, för att sedan jämföra med de resultat vi nått om ungdomslitteraturen. Samt fördelningen mellan manliga och kvinnliga protagonister inom genrerna, är till exempel de manliga överrepresenterade inom spänningsgenren även i vuxenlitteraturen? Ungdomslitteraturen som är en bortprioriterad genre är många kvinnor författare inom. Innehåller vuxenlitteratur, som är högre värderad, fler manliga författare än kvinnliga? Eller visar statistiken på liknande trender inom alla litterära genrer? Det hade också varit intressant att göra en liknande studie på vuxenlitteraturen gällande vilka genrer och ämnen som förlagen satsar på. Till exempel om science-fiction är något som förekommer i större utsträckning inom vuxenlitteraturen än ungdomslitteraturen.

Källförteckning

- Amanpour, Christiane & Mackintosh, Eliza. ”J.K. Rowling wrote a secret manuscript on a party dress” CNN. 2017. <https://edition.cnn.com/2017/07/10/world/amanpour-j-k-rowling-interview/index.html> (Hämtad 2020-06-12).
- Andræ, Marika. *Rött eller grönt?*. Stockholm: B. Wahlström. 2001.
- Bonnier Carlsen. ”Förr eller senare exploderar jag”
<https://www.bonniercarlsen.se/bocker/185214/forr-eller-senare-exploderar-jag/>
(Hämtad 2020-04-23).
- Bonnier Carlsén. ”Hungerspelen”.
<https://www.bonniercarlsen.se/bocker/153544/hungerspelen/> (Hämtad 2020-05-28)
- Brink, Lars. ”Bröderna Lejonhjärta” i *Modig och stark - eller ligga lågt*. Red. Lena Kåreland. Stockholm: Natur och Kultur. 2005.
- Bryman, Alan. *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber. 2009.
- Connell, Raewyn. *Om Genus*. Göteborg: Daidalos AB. 2015.
- Ericson Jesper. ”Krönika: Därför bör du vara stolt över att vara PK”. Sveriges radio P4. 2018.
<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=86&artikel=6899672> (Hämtad 2020-05-21).
- Folkhälsomyndigheten. ”Statistik om psykisk hälsa bland barn och unga” 2019.
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-sui cidprevention/statistik-psykisk-halsa/barns-psykiska-halsa/> (Hämtad 2020-05-03)
- Fredriksson, Ulf. ”Hur 15-åringars läsning har förändrats mellan 2000 till 2009 – resultat från PISA-undersökningar” i *Läsarens marknad, marknadens läsare*. Red. Ulla Karlsson & Jenny Johannisson. Stockholm, 2012. (Hämtad 2020-04-20)
- Fredriksson, Ulf & Taube, Karin. *Läsning, läsvanor och läsundersökningar*. Lund: Studentlitteratur. 2012.
- Fridh, Sara. ”Fifty shades of Grey - här är underkläderna” *Expressen*. 2015.
<https://www.expressen.se/noje/fifty-shades-of-grey--har-ar-underkladerna/> (Hämtad 2020-06-10).
- Galte Schermer, Isabelle. ”Flyktinginvandring”. Ekonomifakta.se. 2020.
<https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Arbetsmarknad/Integration/Flyktinginvandring/>
(Hämtad 2020-04-23)
- Grönlund, Michell. ”Bokus blickar framåt – vill bli största nätbokhandeln”. *Ehandel*. 2017.
<https://www.ehandel.se/Bokus-blickar-framat-vill-bli-storsta-natbokhandeln,10972.html> (Hämtad: 2020-06-17).

- Haidl, Kajsa och Lindkvist, Hugo. "Kvinnor på väg att ta över författaryrket". *Dagens nyheter*. 2019.
<https://www.dn.se/kultur-noje/kvinnor-pa-vag-att-ta-over-forfattaryrket/> (Hämtad 2020-06-09).
- IMDB. "Fifty shades of Grey". <https://www.imdb.com/title/tt2322441/> (Hämtad 2020-06-10).
- Kåreland, Lena. "Barnlitteraturens utveckling i Sverige" Litteraturbanken. 2008.
<https://litteraturbanken.se/red/presentationer/specialomraden/BarnlitteraturensUtvecklingISverige.pdf> (Hämtad: 2020-04-17).
- Kåreland, Lena. "Hur kär får man egentligen bli? Flickors passioner och vänskap i Katarina von Bredows ungdomsromaner" i *Flicktion. Perspektiv på flickan i fiktionen*, Malmö: Universus Academic Press, 2013, s. 238–239.
- Kåreland, Lena. "Kön och klass i Mats Wahls Vinterviken" i *Modig och stark - eller ligga lågt*. Red. Lena Kåreland. Stockholm: Natur och Kultur. 2005.
- Larsson, Lisbeth. "Om värdet att läsa skönlitteratur" i *Läsarens marknad, marknadens läsare*, Red. Ulla Karlsson & Jenny Johannisson. Stockholm, 2012.(Hämtad 2020-04-20).
- Läsarens marknad, marknadens läsare*. Red. Ulla Karlsson & Jenny Johannisson. Stockholm. 2012,
<https://www.regeringen.se/49bb96/contentassets/4573b215bafb491cb24a3f2bbd7bdc2f/lasarnas-marknad-marknadens-lasare-hela-dokumentet-sou-201210> (Hämtad 2020-04-20).
- Magnusson, Örjan. "Hen med i akademins ordlista", *SVT kultur*, 30 juli 2014.
<https://www.svt.se/kultur/hen-med-i-akademins-ordlista> (Hämtad 2020-04-27).
- Modernista. "Divergent". <http://www.modernista.se/bocker/divergent> (Hämtad 2020-05-28).
- Molloy, Gunilla. *När pojkar läser och skriver*. Lund: Studentlitteratur. 2007.
- Nationalencyklopedin. "dystopi". <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/dystopi> (Hämtad 2020-06-10).
- Nikolajeva, Maria. *Barnbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur. 1998.
- Nordstedts. "Femtio nyanser av honom"
<http://www.norstedts.se/bocker/113873-femtio-nyanser-av-honom> (Hämtad 2020-05-28).
- Olsson, Lotta. "Debutanter bakom barnboksboom". *Dagens nyheter*. 2004.
<https://www.dn.se/kultur-noje/debutanter-bakom-barnboksboom/> (Hämtad 2020-05-15).
- Persson, Magnus. "Läsning i skolan – och läsning i den högre skolan" i *Läsarens marknad*,

marknadens läsare. Red. Ulla Karlsson & Jenny Johannisson. Stockholm, 2012. (Hämtad 2020-04-20).

”PISA: en studie om kunskaper i matematik, naturvetenskap och läsförståelse”. Skolverket.se 2020. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/internationella-jamforande-studier-pa-utbildningsomradet/pisa-internationell-studie-om-15-aringars-kunskaper-i-matematik-naturvetenskap-och-lasforstaelse> (Hämtad 2020-05-25)

Rosén, Monica. ”Förändringar i läsvanor och läsförmåga bland 9- till 10-åringar” i *Läsarens marknad, marknadens läsare*. Red. Ulla Karlsson & Jenny Johannisson. Stockholm, 2012. (Hämtad 2020-04-20).

Scheifauer, Jessica. ”Fördomar mot ungdomsböcker”. *Vi läser*. 2017. <https://vilaser.se/fordomar-mot-ungdomsbocker/> (Hämtad 2020-06-17).

Schmidl, Helen. ”It takes two to tango - om Per Nilssons Hjärtans fröjd” i *Modig och stark- eller ligga lågt*. Red. Lena Kåreland. Stockholm: Natur och Kultur. 2005.

Spektra. ”Kvinnor dominerar ungdomsböckerna”. *Svenska dagbladet*. 2012. <https://www.svd.se/kvinnor-dominerar-ungdomsbockerna> (Hämtad 2020-06-09)

Statens medieråd. ”Ungar och medier 2019”. 2019. <https://statensmedierad.se/download/18.126747f416d00e1ba946903a/1568041620554/Ungar%20och%20medier%202019%20tillganglighetsanpassad.pdf> (Hämtad 2020-04-20).

Svedjedal, Johan. *Litteratursociologi*. Red. Johan Svedjedal. Lund: Studentlitteratur. 2012.

Svenska barnboksinstitutet. ”Barnämnesordlistan”. <https://www.barnboksinstitutet.se/bibliotek/barnamnesordslistan/> (Hämtad 2020-04-17).

Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: en dokumentation. ”Årgång 2011”*: 8 mars-12 april 2012. Stockholm: Svenska barnboksinstitutet.

Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: en dokumentation. ”Årgång 2014”*: 12 mars-28 maj 2015.

Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: en dokumentation. ”Årgång 2015”*: 15 mars-21 april 2016. 2016. Stockholm: Svenska barnboksinstitutet.

Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: en dokumentation. ”Årgång 2016”*: 21 mars-11 maj 2017. 2017. Stockholm: Svenska barnboksinstitutet.

Svenska barnboksinstitutet. *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: en dokumentation. ”Årgång 2017”*: 21 mars-17 maj 2018. 2018. Stockholm: Svenska barnboksinstitutet.

Svenska barnboksinstitutet. ”Bokprovning” & ”Om bokprovning”.

- <https://www.barnboksinstitutet.se/bokprovning/> (Hämtad 2020-04-17).
- Svenska barnboksinstitutet. ”Indexering av barn- och ungdomslitteratur”. 2019.
<https://www.barnboksinstitutet.se/wp-content/uploads/2019/10/Riktlinjer-indexering-barnämnesord-.pdf> (Hämtad 2020-05-15).
- Svenska barnboksinstitutet. ”Om ELSA”.
https://ask.kb.se/F/XIYVJKYV3INXJVCPIIUU64SXVFDS9DSQHC8GJJEJTCD2BXM8PH-17831?func=file&file_name=om-elsa-sbi01 (Hämtad 2020-04-17).
- Svenska barnboksinstitutet. ”Om oss”. <https://www.barnboksinstitutet.se/om-sbi/>
(Hämtad 2020-04-17).
- Svenska barnboksinstitutet. ”Om SBI” & ”Organisation”.
<https://www.barnboksinstitutet.se/om-sbi/> (Hämtad 2020-04-17).
- Svenska förläggareföreningen. ”Den totala bokutgivningen i Sverige”. 2019.
<https://www.forlaggare.se/den-totala-bokutgivningen-i-sverige> (Hämtad 2020-05-21).
- Sveriges Radio. ”Terroråd i Europa under 2000-talet”. 2017.
<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6703355> (Hämtad 2020-06-10).
- Warnqvist, Åsa. ”Dragonball, LasseMaja och Twilight” i *Läsarnas marknad, marknadens läsare*. Red. Ulla Karlsson & Jenny Johannisson. Stockholm. 2012.
- Warnqvist, Åsa. ”En marknad i förändring” i *Spänning och nyfikenhet: Festskrift till Johan Svedjedal*. Red. Gunnel Furuland m.fl. Möklinta: Gidlund. 2016.
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1090033/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad 2020-04-20).

Bilagor

Diagram nr. 5. Visar antalet kvinnliga, manliga, blandade och hen protagonisten inom genrerna under 2013.

Genre 2013

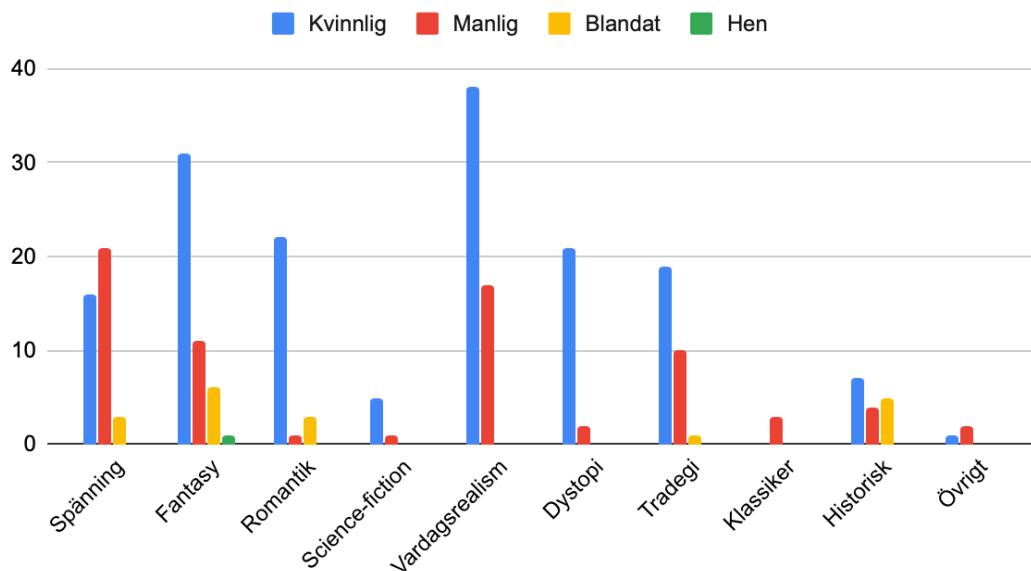

Diagram nr.6. Visar antalet kvinnliga, manliga, blandade och hen protagonisten inom genrerna under 2014.

Genre 2014

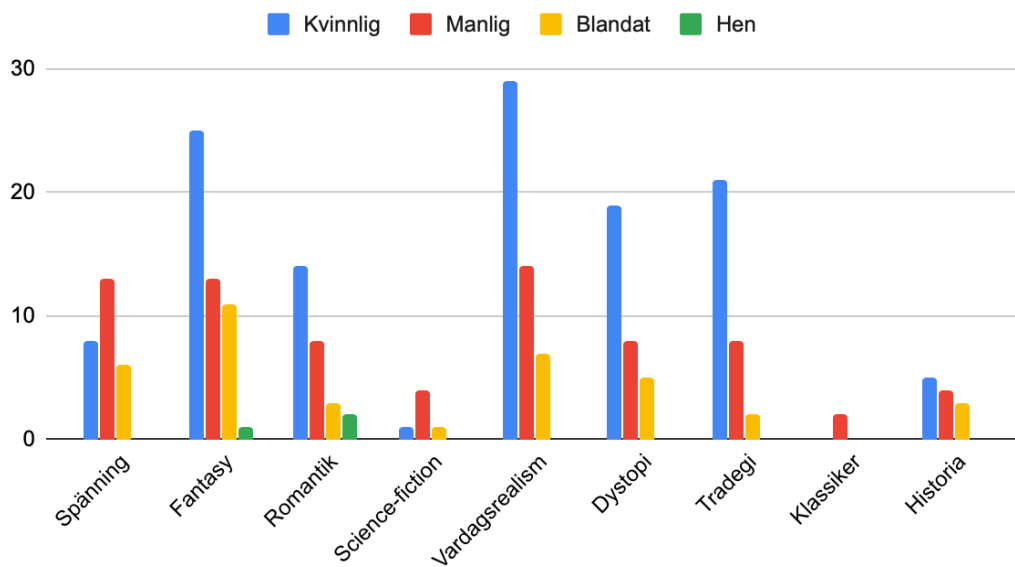

Diagram nr. 7. Visar antalet kvinnliga, manliga, blandade och hen protagonisten inom genrerna under 2015.

Genre 2015

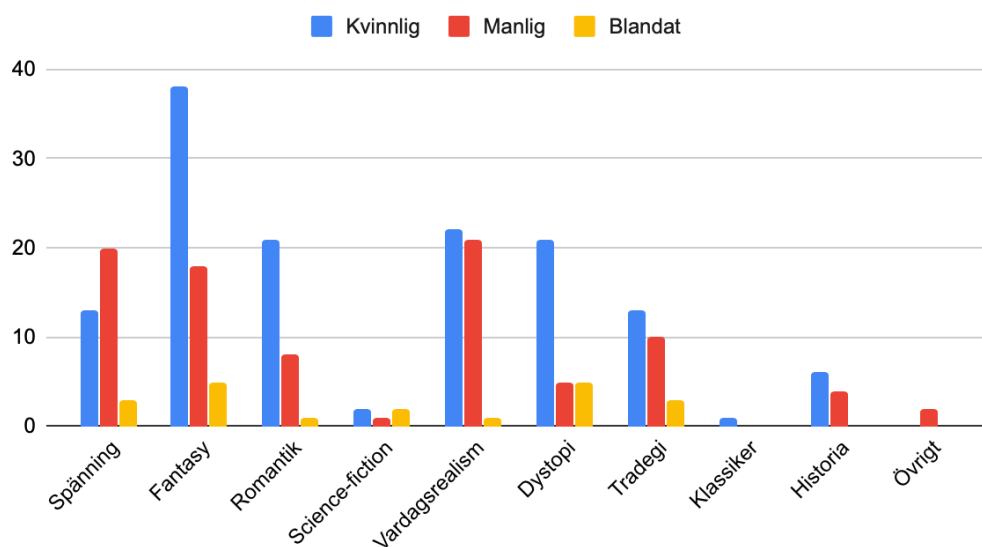

Diagram nr. 8. Visar antalet kvinnliga, manliga, blandade och hen protagonisten inom genrerna under 2016.

Genre 2016

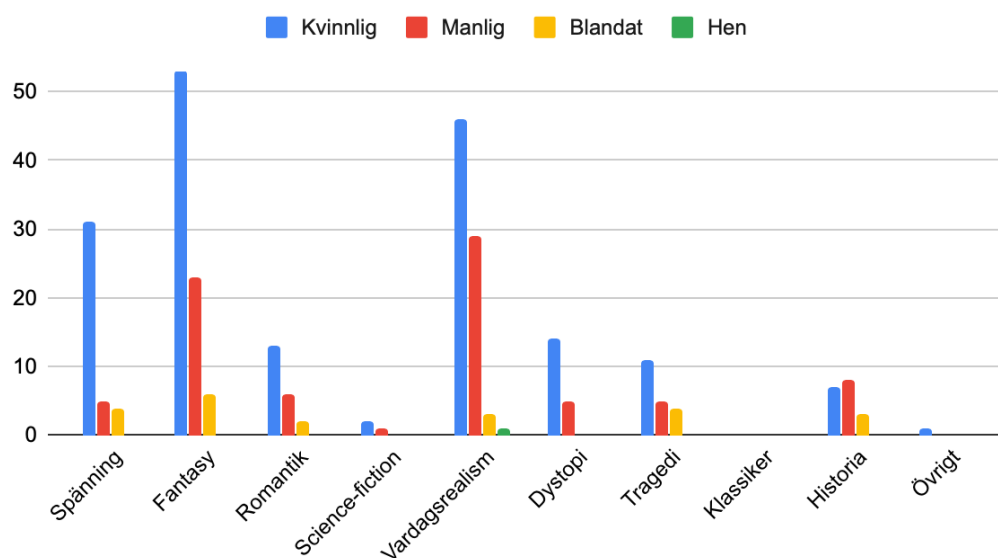

Diagram nr. 9. Visar antalet kvinnliga, manliga, blandade och hen protagonisten inom genrerna under 2017.

Genre 2017

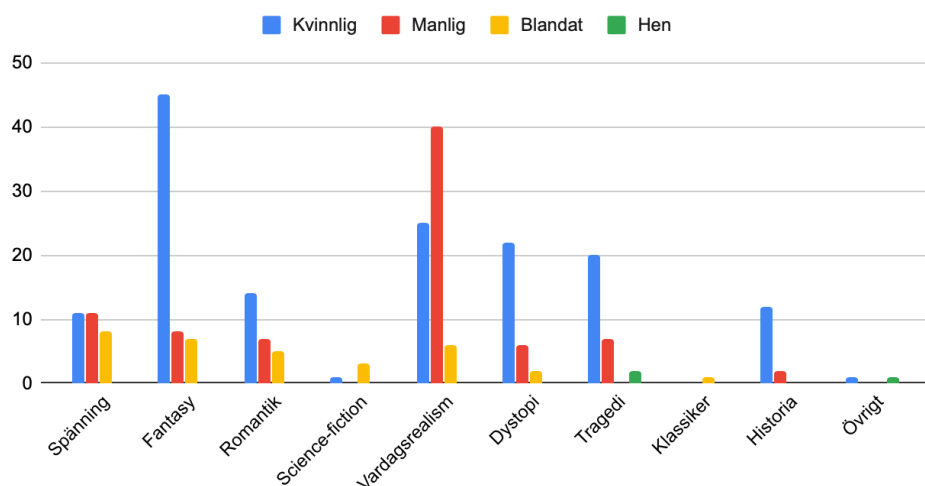

Diagram nr. 10. Visar de tio populäraste ämnesorden 2013

Ämnesord 2013

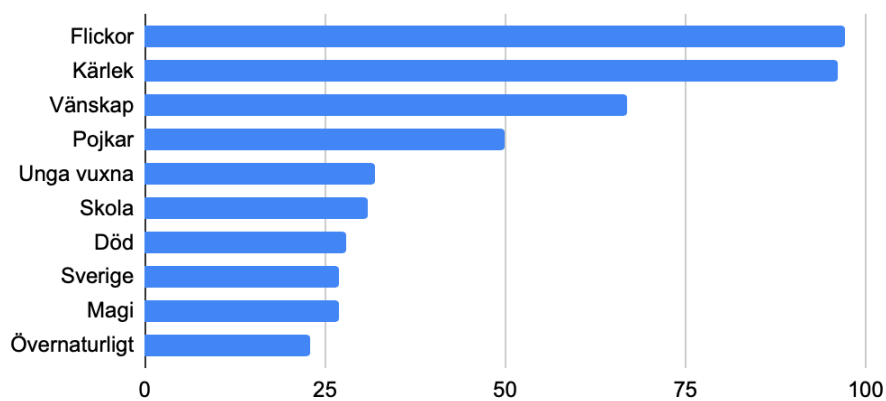

Diagram nr. 11. Visar de tio populäraste ämnesorden 2014

Ämnesord 2014

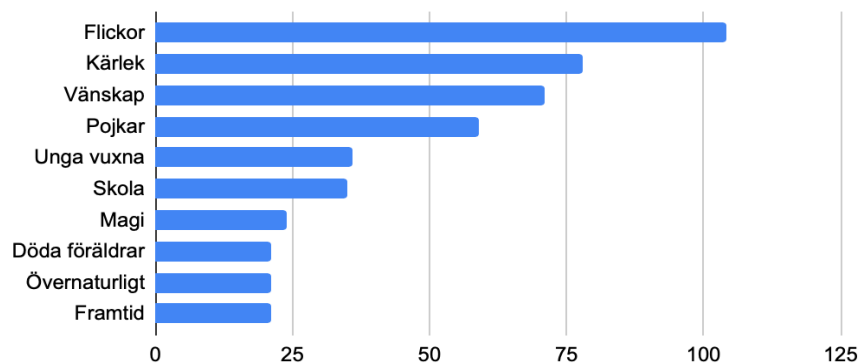

Diagram nr. 12. Visar de tio populäraste ämnesorden 2015

Diagram nr. 12. Visar de

Ämnesord 2015

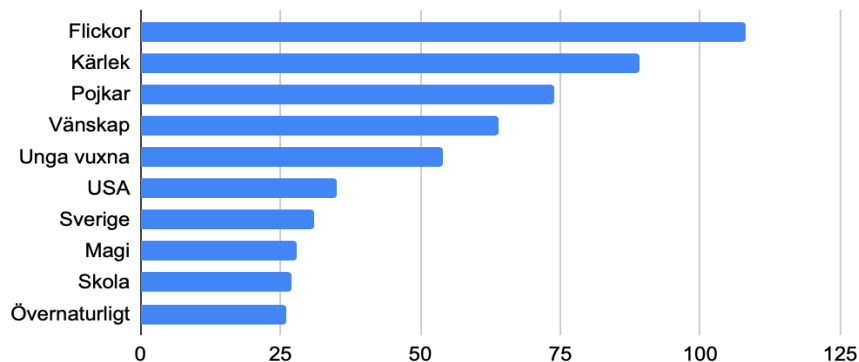

Diagram nr. 13. Visar de tio populäraste ämnesorden 2016

Ämnesord 2016

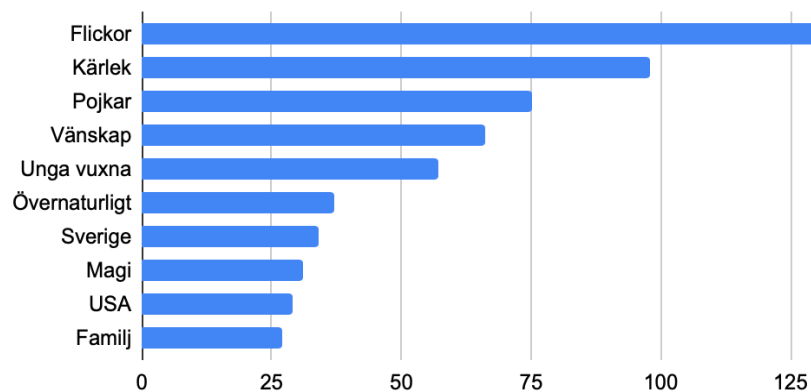

Diagram nr. 14. Visar de tio populäraste ämnesorden 2017

Ämnesord 2017

